

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle

Socialpedagogiska programmet

SOP 07, Campus

Den goda viljan finns, men var är kunskapen om mobbning?

The good will is there, but where is the knowledge of bullying?

Jenny Lööf

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp

Handledare: Anders Persson, Elsebeth Fog

Vårterminen 2010

Jag vill tillägna den här uppsatsen till den underbara flickan med det röda håret och fräknarna, som inspirerade mig att skriva om mobbning.

Jag vill också rikta ett stort tack till min ”sista minuten” handledare
Elsebeth Fog som hjälpte mig att slutföra arbetet.

Sammanfattning

Titel:	Den goda viljan finns, men var är kunskapen om mobbning?
Författare:	Jenny Lööf
Nivå/arbets art:	Kandidat/examensarbete, 15 hp
Ämne:	Socialt arbete
Program:	Socialpedagogiska programmet, 180 hp, Högskolan Väst
Termin:	Vårterminen 2010
Handledare:	Anders Persson, Elsebeth Fog

Sammanfattning

Syftet med min studie var att se mobbning ur lärarnas/skolpersonalens perspektiv. Jag ville se vilka krav som ställs på lärare/skolpersonal att hantera mobbning utifrån de nya lagkraven. Jag har också undersökt vilken utbildning som studenterna på lärarprogrammet får i ämnet mobbning och om de anser att den är tillräcklig. Jag har gjort en kvalitativ studie där jag har genomfört intervjuer med en utvald skolas mobbningsteam och deras mobbningsansvariga kurator. För att få insyn i lärarutbildningen har jag också genomfört intervjuer med läraren som ansvarar för mobbningskursen i lärarprogrammet, samt med studenter som studerar till lärare. Jag har i min studie valt att i analysen jämföra informanternas intervjusvar och redovisat skillnader och likheter med hjälp av olika teman som mobbning, utbildning, lagstiftning, yrkesroll med mera. Dessa har sedan kopplats samman med den teorin som nämns i arbetet. De resultat som jag kom fram till är att lärare och skolpersonal har höga krav på sig att kunna hantera mobbning utifrån de nya lagkraven. Tyvärr visar studien också att kunskapen om vilka lagstadgade skyldigheter de har är undermålig, trots detta har de ändå kunskap om vissa delar i lagstiftningen så som skadestånds möjligheter och likabehandlingsplaner. Lärarutbildningens fokus på mobbning har de senaste åren förändrats och blivit bättre än tidigare men ändå anser både studenter och deras lärare att utbildningen ännu inte är tillräcklig. Studien visar också på att samtliga intervjuade drivs av ”den goda viljan” att ta tag i och hantera mobbning när det uppstår, men de säger också att de vill och behöver ha mer kunskap om mobbning.

Nyckelord: mobbning, lagstiftning, lärarutbildningen, Farstametoden, Olwéusprogrammet

Abstract

Record: The good will is there, but where is the knowledge about bullying?
Author: Jenny Lööf
Level / work Art: Bachelor / Degree, 15 credits
Subject: Social Work
Program: Social Education Programme, 180 ECTS University West
Term: Spring 2010
Supervisor: Anders Persson, Elsebeth Fog

Abstract

The purpose of my study was to see bullying from the teachers / school staff's perspective. I wanted to see the demands placed on teachers and school staff to deal with bullying on the basis of the new regulatory requirements. I have also examined the type of education students in the Teacher Education program may get in the subject of bullying and if they think that it is enough. I have made a qualitative study in which I have conducted interviews with the selected schools bullying team and their bullying responsible curator. To get insight into teacher education, I also conducted interviews with the teacher in charge of bullying course in Teacher Education program, and with the students studying for teacher. I have in my study chose to compare the analysis of informants' interview responses and the reported differences and similarities through various themes such as bullying, education, legislation, professional role, and more. These are then linked together with the theory mentioned in the work. The results that I came up to are that teachers and school staff have high demands on themselves to cope with bullying on the basis of the new regulatory requirements. Unfortunately, the study also shows that the knowledge of their legal obligations is poor, yet they share the knowledge of certain aspects of legislation such as tort opportunities and equal treatment plan. Focus of the teacher education about bullying has in the recent years changed and become better than before but both students and their teachers think that the education is not yet sufficient. The study also shows that al the peoples in the interviews are run by “the good will” to tackle an deal whit bullying when it occurs, but they also say that they want and need to have more knowledge about bullying.

Keywords: bullying, law, teacher education, Farstametoden, Olwéusprogrammet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Bakgrund	2
1.3 Lagstiftning gällande mobbning/kränkandebehandling	3
2. Metod	5
2.1 Metodval.....	5
2.2 Val av metod.....	5
2.3 Avgränsning.....	6
2.4 Urval	6
2.5 Vad har de tillfrågade för utbildning	7
2.6 Bearbetning av data	7
2.7 Reliabilitet/Validitet	8
2.8 Etik.....	9
3. Teori och begrepp.....	10
3.1 Tidigare forskning	10
3.2 Farstametoden.....	11
3.3 Olwéusprogrammet	15
3.4 Likheter/olikheter mellan programmen	17
3.5 Utbildningsattsning	18
3.6 Lärarutbildningens kurs som behandlar mobbning	19
4. Resultat.....	20
4.1 Mobbningsteamet	20
4.2 Kuratorn.....	22
4.3 Läraren på högskolans lärarprogram	24
4.4 Lärarstudenterna	27
5. Analys.....	31
5.1 Mobbning.....	31
5.2 Mobbinghantering	31
5.3 Skolans val av Antimobbningsprogram	32
5.4 Utbildning/ekonomi för de yrkesaktiva.....	33
5.5 Lärarutbildningen	33
5.6 Lagstiftning.....	35

5.7 Likabehandlingsplan och plan mot kränkandebehandling	35
5.8 Annan skolpersonal	36
6.Diskussion	37
6.1 Frågeställningarna	37
6.2 Generalisering och vidare forskning.....	38
6.3 Egna reflektioner	39
7. Referenser.....	43
7.1 Litteratur	43
7.2 Webbplatser	44
Bilaga 1)	
Bilaga 2)	
Bilaga 3)	
Bilaga 4)	
Bilaga 5)	
Bilaga 6)	

1. Inledning

Det här arbetet började egentligen ta form redan under hösten 2009 då jag som vanligt var hos mina svärföräldrar för att äta söndagsmiddag. Min svägerska berättade för mig att hennes 9 åriga dotter var mobbad i skolan. Hon beskrev hur maktlös hon kände sig som förälder och vilka svårigheter hon stött på när hon försökt samtala med skolpersonalen. Hon beskrev sin upplevelse av situationen som att lärarna varken ville se eller lyssna på hennes dotters problem. De vuxna kring bordet inklusive jag själv reagerade med ilska och förtvivlan över skolans sätt att hantera mobbingproblematiken. Vilket antagligen inte är så konstigt då mobbing och särbehandling ofta väcker mycket starka känslor hos människor och att det dessutom handlade om mobbing på en liten flicka som vi alla runt bordet tycker väldigt mycket om, gjorde inte saken bättre. Mina funderingar på att välja mobbing som ämne till C-uppsatsen började då ta form. Min första tanke var naturligtvis att beskriva skolans fel och brister till exempel med hjälp av skolornas styrdokument för mobbningshantering vilket regleras i likabehandlingsplaner eller i planer mot kränkande behandling. Media har under senare tid vid många olika tillfällen påvisat hur skolornas dokument kring mobbning överlag är otillräckliga. Efter en lång period av funderingar och då den första starka vreden hade lagt sig började nya tankar ta form. Fokus flyttades från att enbart se mobbingproblematiken utifrån barnets och föräldrarnas perspektiv. Hur ser lärarnas perspektiv ut? Har skolpersonalen utbildning för att kunna hantera mobbingproblematik som oftast innehåller konflikter på olika plan. Har skolpersonalen tid och utrymme att hantera mobbing och har de verkligen kunskap om den relativt nya lagstiftningen om mobbning? Min tanke med den här uppsatsen är att ge en bredare bild av mobbingproblematiken, att se det utifrån de som skall hantera den och inte som vanligast är, utifrån de som utsätts för den.

Mobbing är ett ämne som just nu är högaktuellt i samhället. Det är ett stort problem både i skolans värld och inom många andra samhällskroppar. Sedan mitten av 1980-talet har mobbning lyfts fram inom skolutredningar, läroplaner och lagtexter. 1990 antog Sverige FN:s barnkonvention, vilken är ett grundläggande dokument för all utbildningsverksamhet (www 6). Under 1990-talets andra hälft länkas mobbning samman med den juridiska benämningen kränkande behandling, under samma period görs också ett tillägg i skollagen som innebär att den som verkar inom skolan blir skyldig att försöka förhindra att elever utsätts för mobbning. 2006 trädde en ny lag i kraft som heter likabehandlingslagen vilket höjde kraven på undervisningsanstalternas arbete mot mobbning. Från och med 2009 behandlas numer kränkande behandling i skollagen och diskrimineringslagen (Skolverket 2009, a). Mitt arbete

har fokus på mobbingen som sker inom grundskolan. Problemet med mobbing är att den kan vara svår att upptäcka och hantera. För de drabbade individerna ger mobbing förödande personliga konsekvenser och oftast ligger fokus för forskning och utredningar av mobbingproblematiken på förekomsten av fenomenet eller så söker man finna vilka egenskaper som utmärker de som mobbar eller blir mobbade.

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att se mobbningen ur ett annat perspektiv än den ”vanliga” mobbningsforskningen som oftast fokuserar på de inblandade individerna eller förekomsten av problemet. Jag vill nämligen utgå ifrån skolpersonalen och deras möjligheter att hantera mobbning. För att komma till rätta med mobbingproblematiken kan man inte bara fokusera på när skolan brister. Man måste ändra fokus och titta närmare på vilka metoder och kunskaper som lärarna/skolpersonalen faktiskt har för att kunna hantera mobbing på ett tillfredställande sätt. Jag vill undersöka:

- Vilka krav ställs det på lärare/skolpersonal att kunna hantera mobbing utifrån de nya lagkraven?
- Vilken utbildning ger lärarprogrammet sina studenter angående mobbning, upplever studenterna utbildningen som tillräcklig?

1.2 Bakgrund

Mobbningbegreppet kan beskrivas som en paraplybeteckning för olika negativa beteenden som t.ex. utfrysning, förödmjukelser, hot, ryktesspridning och olika slags våldshandlingar. Mobbning kan delas in i två olika typer, psykisk och fysisk. Den psykiska mobbningen består av handlingar så som hot, hån, uteslutning eller retningar medan den fysiska mobbningen består av handlingar som knuffar, sparkar och slag (Skolverket, 2009 a). Begreppet mobbning har länge varit allmänt brukat när man talar om skolelevs utsatthet. På senare tid används också begreppen kränkande behandling och trakasserier flitigt när man talar olika kränkningar (www 5). Enligt Folkhälsoinstitutets rapport *Mobbning bland skolbarn* uppger ca 10 % av de tillfrågade eleverna i åk 5, 7 och 9 att de mobbats någon gång och 5 % av barnen uppger att de mobbas oftare (www 9). Under 2008 inkom ca 500 anmälningar till Barn- och elevombudet och Skolinspektionen gällande kränkande behandlingar. Gemensamt för alla fall är att de som anmält anser att skolan inte gjort tillräckligt för att förhindra kränkningarna (www 4).

Skolinspektionen genomförde hösten 2009 en granskning som heter ”Skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling” I granskningen ingick 50 olika skolor. Syftet med projektet var att minska/förhindra kränkande behandling vid de granskade skolorna men också för att bidra till ett förbättringsarbete på skolor runt om i landet. Av de 50 skolor som deltagit i studien saknar 45 av dem en årlig plan mot kränkande behandling som lever upp till dagens lagkrav. Många av skolorna hade planer som var flera år gamla vilket innebär att de inte hade upprättat planerna efter den förändrade lagstiftningen. Några skolor uppgav att de inte hade tid att utarbeta nya likabehandlingsplaner eftersom arbetet med skriftliga omdömen är omfattande och tidsödande. Granskningen visade också på brister i rutinerna för det åtgärdande arbetet. Skolpersonalen saknar ett gemensamt förhållningssätt för hur man skall hantera detta. På några av skolorna uppger eleverna att de vuxna väljer att titta åt ett annat håll när någonting inträffar för att de inte längre orkar reagera. Förekomsten av kränkande behandling på de granskade skolorna varierar men det visar att många av skolorna inte kan få till ett bestående stopp på kränkningar och trakasserier. I granskningen framkommer också att kränkande behandlingar ibland förringas och ses som ett naturligt inslag inom skolans värld. För att garantera alla elever en trygg skolgång krävs att många av skolorna förbättrar sitt arbete kring kränkande behandling (www 3). På de skolor som arbetar aktivt med värdegrund och annat förebyggande arbete tillsammans med eleverna tenderar mobbningen att minska (www 9).

1.3 Lagstiftning gällande mobbning/kränkandebehandling

Skolans har skyldighet att motverka kränkande behandling, detta regleras framförallt inom skollagen och diskrimineringslagen. Det huvudsakliga styrdokumentet för skolan är skollagen. I skollagens portalparagraf (1999:886) står att: All verksamhet i skolan ska vila på och ske i överensstämmelse med demokratiska värden. Alla som verkar i skolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde och den som verkar inom skolan måste aktivt motverka alla typer av kränkande behandling som t.ex. mobbning och rasistiska beteenden (Skollagen, 1§). Det gäller inte bara kränkande behandling bland eleverna, personalen får inte heller utsätta barn eller elever för kränkande behandling (Skollagen 14a kap. 1,9§). De två lagarna har ett gemensamt syfte nämligen att skydda barn och elever mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (Skolverket, 2009 b).

Åtgärder mot kränkande behandling enligt skollagen

Huvudmannen för skolan är skyldig att inom varje enskild verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att förhindra kränkandebehandling. Denne har också skyldighet att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkandebehandling (Skollagen kap 14a 6, 7§). Av skollagens 14a kapitel 10 § framgår att om rektor eller annan skolpersonal får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten, är rektorn skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och vidta de åtgärder som rimligtvis kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. Rektor eller personal får inte utsätta barnet/eleven för några repressalier på grund av att denne medverkat i en sådan utredning, anmält eller påtalat att någon handlat i motsättning till detta. Om rektor eller personal åsidosätter sina skyldigheter enligt 7-11 § ska rektorn betala skadestånd till barnet/eleven för den kränkning som detta medfört samt ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet (Skollagen, 14a kap 11, 12§). I den 6 § står att: Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Huvudmannen har också skyldighet att se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (Skollagen, 14a kap 6,7 §).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

I diskrimineringslagen (2008:567) står vilka skyldigheter skolan har för att förhindra diskriminering och trakasserier. I likhet med lagarna kring kränkandebehandling har skolan skyldighet att utreda omständigheterna kring uppgivna trakasserier samt vidta de åtgärder som kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden . Även här framkommer att skolan har skyldighet att både förebygga och förhindra att något barn/elev inom verksamheten eller som söker till verksamheten utsätts för trakasserier som har anknytning till kön, etnicitet, religion, trosuppfattning, funktionshinder eller sexualitet (Diskrimineringslagen 7, 15§).

Plan mot kränkandebehandling och likabehandlingsplan

Enligt ett relativt nytt tillägg i skollagen är numer huvudmannen ansvarig för att se till att det varje år upprättas en kränkandebehandlingsplan som innehåller en översikt om vilka åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en beskrivning för vilka åtgärder som planerats, påbörjas eller genomförs under

det kommande året. Följande års plan skall innehålla en redogörelse för hur de tidigare planerade åtgärderna har genomförts (Skollagen, 14a kap 8§). Enligt diskrimineringslagen 3 kapitel 16 § ska utbildningssamordnaren också varje år upprätta en likabehandlingsplan. Denna ska innehålla en översikt över vilka åtgärder som krävs för att främja lika rättigheter och möjligheter, för de barn och elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten. Likabehandlingsplanen är tänkt att förebygga och förhindra trakasserier. Även likabehandlingsplanen ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. En redovisning av hur de planerade åtgärderna har genomförts ska med i efterföljande års plan.

Enligt skolverkets *Allmänna råd och kommentarer för att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkandebehandling* föreslås skolorna skriva ihop de båda planerna till ett enda dokument för att få till ett tydligt och systematiskt planarbete. Det är valfritt vad man väljer att kalla den gemensamma planen men det är viktigt att det framkommer att den handlar om både kränkandebehandling, likabehandling och diskriminering. Enligt förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling (2006:1083) skall barnen eller eleverna medverka när de två planerna upprättas, följs upp och ses över. Planernas utformning och barnen/elevernas delaktighet ska anpassas efter deras ålder och mognad (2009 b).

2. Metod

2.1 Metodval

I det här avsnittet kommer jag att redovisa och beskriva processen och vilka tillvägagångssätt som har använts i utformandet av detta arbete. Jag kommer att redogöra för vilka metoder som har valts samt vad urvalet är grundat på, vilken intervju metod som använts och hur datamaterialet har bearbetats.

2.2 Val av metod

För att kunna besvara frågeställningarna i arbetet har jag valt att använda mig utav den kvalitativa forskningsintervjun. Den kvalitativa forskningsintervjun har som mål att ge mångsidiga beskrivningar av olika perspektiv i den intervjuades livsvärd (Kvale, 1997). I det här fallet riktar intervjuerna in sig på intervjupersonernas yrkesroll, yrkeserfarenhet och

utbildning rörande mobbning. Den kvalitativa intervjuformen tillför en sensibilitet till arbetet och resultatet eftersom den lyfter fram nyanser och skillnader mellan respondenternas intervjusvar. Intervjuformen kan också bidra till nya perspektiv och infallsvinklar i arbetet.

Jag har valt att systematiskt göra litteratursökningar under arbetets gång, för att få en så bred översikt inom ämnet som möjligt. Tyvärr gick det inte att få tag på Olwéus egen författade böcker utan jag fick istället använda mig utav sekundär litteratur från skolverket. Jag har fått fram relevant information och litteratur genom högskolans bibliotek och Internet. Utifrån informationen som hittades, utformades sedan intervjufrågorna. Med frågeställningarna i åtanke tematiserades intervjufrågorna och formulerades till en intervjuguide. Intervjuguiden bearbetades ytterligare och formaterades till tre olika guider för att passa de olika intervjupersonerna. På grund av lärarnas tidsbrist delades deras intervjuguide upp i två delar där sedan kuratorn fick svara på frågor som mer rörde skolans styrdokument och ekonomi. De olika intervjuguiderna formulerades särskilt omsorgsfullt för att de skulle knyta an till samma teman som de övriga intervjuerna. Jag valde att använda mig av en halvstrukturerad kvalitativ intervjumetod. Valet av den halvstrukturerade metoden grundade sig på att jag önskade ha möjligheten att göra diverse förändringar i intervjufrågorna under intervjuens gång, ändra ordningsföljden och låta respondenten ha möjlighet att ställa egna frågor eller eventuella motfrågor till intervjun vilket enligt Kvale är typiskt för den halvstrukturerade intervjun (1997). Dock ville jag ha en viss struktur i frågeställningar till motparten eftersom det då blir lättare att strukturera frågorna till analysen.

2.3 Avgränsning

Under litteraturgenomgången framkom att i de juridiska begreppen trakasserier och kränkandebehandling ingår mobbning fenomenet framförallt inom det sist nämnda. Därför har jag valt att göra en avgränsning där jag framförallt riktar in mig på skollagen och endast nämner diskrimineringslagarna i korthet. För att läsaren ska få en förståelse för hur den intervjuade skolan arbetade med mobbning har jag också valt att skriva om Farstametoden. Olwéus modellen valdes särskilt ut eftersom den också är en utav de vanligaste antimobbningsprogrammen som används både i Sverige och internationellt.

2.4 Urval

Jag har genomfört 3 intervjuer med lärarstuderande för att få en inblick i hur de uppfattar mobbningsproblematiken men också för att se i vilken omfattning lärarutbildningen

prioriterar mobbning. De studenter som intervjuades valde själva att ta kontakt med mig via en förfrågan som lades ut på högskolans interna nätverk för lärarstudenterna. Samtliga studenter går olika terminer och olika inriktningar på lärarutbildningen vilket ger en bredare bild av hur lärarutbildningen ser ut.

En av intervjuerna genomfördes med en av lärarna på högskolan som var ansvarig för lärarutbildningens kurs om mobbning. Detta för att tillföra ytterligare en dimension till arbetet och få ytterligare klarhet runt utbildningens fokus på mobbningsproblematiken.

När jag skulle intervjua de yrkesverksamma lärarna inom grundskolan valde jag slumpvis ut en skola och skickade ut ett brev med en förfrågan, gällande om några lärare och mobbningsansvarige på skolan ville delta i min studie. Efter några veckor kontaktades jag av skolans kurator som också är mobbningsansvarig. De var villiga att delta men på grund av tidsbrist kunde individuella intervjuer inte genomföras, därför genomfördes istället en gruppintervju med skolans mobbningsteam SESAM. I mobbningsteamet ingick kurator, fyra lärare och två fritidspersonal. Kuratorn intervjuades enskilt i anknytning till den tidigare intervjun.

2.5 Vad har de tillfrågade för utbildning

Medlemmarna i skolans mobbningsteam SESAM bestod av fyra lärare med lärarutbildning samt två fritidspersonal varav den ena var utbildad fritidspedagog och den andra till barn skötare. Läraren på högskolan har gått lärarutbildningen årskurs 1-7, svenska – bild och hade sedan utbildat sig till specialpedagog. Studenterna som intervjuats går alla på lärarprogrammet men de läser olika inriktningar och går olika terminer i utbildningen.

2.6 Bearbetning av data

Intervjuerna registrerades med hjälp av bandspelare eftersom det enligt Kvale underlättar för den som intervjuar. Han/hon kan då bättre koncentrera sig på ämnet och dynamiken i intervjun och kan även om det behövs, lyssna på inspelningen i efterhand (1997). Efter intervjuerna transkriberades omgående inspelningarna till text. Intervjuerna skrevs ut så ordagrant som möjligt för att undvika att mina egna värderingar skulle färja arbetet. Fokus låg på intervjusvaren och inte på tillexempel tonläge, kroppsspråk pauser mm. Genom utskrifterna strukturerades intervjusamtalen till en form som lämpar sig för närmare analysarbete (Kvale, 1997).

I resultatet presenteras intervjuerna varför sig, för att ytterligare bringa struktur till presentationen presenteras svaren också med hjälp av olika teman. På grund av intervjupersonernas olika intervjuguider och då främst med hänvisning till den uppdelade intervjun med lärarna/kuratorn förekommer en viss skillnad i hur många teman som behandlas under respektive grupp eller intervjuperson.

Jag har använt mig av en tematisk analysmetod för att ge struktur till analysarbetet samt för att lättare kunna se både likheter och skillnader i respondenternas svar. Svaren kopplades därefter till relevant teori. Analysen presenteras med hjälp av de olika teman som användes i början av analysarbetet.

2.7 Reliabilitet/Validitet

Reliabilitet är ett mått på i vilken grad resultaten från en undersökning går att lita på och validitet är ett mått på i vilken grad det vi mätt stämmer överens med vad vi vill mäta (Greness, 2005, s.183-184). Resultatet omfattas av validitet, eftersom undersökningen genomgående härleder och fokuserar till uppsatsens två huvudfrågeställningar. Uppgiften var att genom teori och intervjuer undersöka och besvara frågeställningarna vilket arbetets resultat även är grundat på. Reliabiliteten i arbetet anser jag vara trovärdigt då materialet är hämtat från tillförlitliga källor samt att mycket av arbetet grundar sig på intervjuer med olika individer som ser problematiken utifrån olika perspektiv och roller (Kvale, 1997). Dock finns möjligheten att lärarna under gruppintervjun, på olika sätt blev hämmade, tyckte lika eller eventuellt blev ledda av någon dominant ledare i gruppen. Det är tänkbart att lärarnas svar hade kunnat förändras vid individuella intervjusituationer. Kvale menar dock att gruppintervjuer kan frambringa en livfull dynamik till intervjun samtidigt som de demonstrerar det sociala samspelet som leder fram till intervjuns uttalanden. Gruppintervjuer leder ofta fram till spontana och emotionella kommentarer kring temat som diskuteras, dock minskar intervjuarens kontroll över intervjusituationen och priset kan bli ett rörigt resultat med svårigheter att analysera åsikter som eventuellt korsar varandra. Olika grupper av intervjupersoner kräver olika intervju metoder (1997). Jag upplevde att mobbingteamet som intervjuades var samstämmiga och lyhörda för varandras åsikter, de visade också varandra respekt när någon talade vilket medförde att resultatet av intervjun lätt gick att transkribera till text. Samt fick alla möjlighet att svara på frågorna som ställdes. Studiens resultat kan inte generaliseras då omfattningen av arbetet endast bygger på intervjuer från en skola och med ett

fåtal andra respondenter. Dock kan arbetet ge en fingervisning om hur studenter och skolpersonal upplever mobbningsproblematiken ur olika synvinklar.

2.8 Etik

I min undersökning intervjuas lärare och studenter med syftet att ta reda på om skolan/ lärarna kan hantera mobbingproblematiken utifrån de nya lagkraven samt om lärarutbildningen ger de blivande lärarna tillräckligt med kunskap för att kunna hantera mobbingproblematiken. För att både lärare och studenter skall skyddas från negativa konsekvenser av sitt deltagande i studien har jag valt att låta dem vara helt anonyma, både deras namn samt arbetsplats eller lärocentrum redovisas därför inte. Vid de olika intervjuerna utgick jag ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilka bygger på krav om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (www 10).

Informationskravet innebär att forskaren ska informera de som berörs av forskningen om forskningsuppdragets syfte. De ska få information om att deltagandet i studien är frivilligt och att de när som helst kan avbryta deltagandet. I den första informationen ska forskaren presentera sig själv, forskningens område, genomförandet och syftet (www 10). Eftersom den här uppsatsen består av intervjuer krävs enligt de etiska forskningsreglerna att respondenterna får förhandsinformation om detta. Den här informationen stod med i brevet som skickades ut till lärarna. Till studenterna lades samma brev ut på skolans nätverk DISCO där de själva fick möjlighet att delta om de hade intresse av detta.

Samtyckeskravet handlar om att deltagarna i undersökningen har rätt att själva bestämma över sitt deltagande. Forskare måste ha respondenternas samtycke för att genomföra undersökningen. Beroende på undersökningstyp kan detta se ut på olika sätt (www 10). I den här studien ansågs dock samtyckeskravet uppfyllt i och med att både lärare och studenter valde att svara på brevet och tacka ja till deltagandet. Samtyckeskravet innebär också att respondenterna själva har rätt att bestämma hur intervjun skall gå till och de har rätt att närsomhelst avbryta den. Vid intervjusituationer anses detta oftast som relativt oproblematiskt eftersom respondenten när som helst har möjlighet att lämna rummet om denne så önskar. Om en respondent väljer att avbryta intervjun får detta inte medföra något negativt för individen (www 10).

Konfidentialitetskravet innebär att deltagarna i en undersökning skall ges största möjliga anonymitet och deras personuppgifter skall förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem.

Det innebär att respondenterna i möjligaste mån inte skall gå att identifiera. Det är särskilt viktigt om undersökningen gäller individer som kan anses särskilt utsatta i samhället eller om individerna är lätta att känna igen (www 10). Lärarna och studenterna i undersökningen är anonyma eftersom jag inte kan se att den informationen skulle förändra eller tillföra studien något.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som är insamlade om enskilda individer inte får användas till annat än det specifika forskningsändamålet. Forskaren får alltså inte använda eller låna ut uppgifter för kommersiellt bruk eller för andra icke- vetenskapliga syften (www 10).

3. Teori och begrepp

3.1 Tidigare forskning

Forskaren Marie Bliding har enligt Joakim Lindgren (2004) spårat mobbingbegreppets rötter till 1700-talet. På den tiden fanns dock inget namn för fenomenet och därför uppfattades det heller inte som ett problem. Det är först i slutet på 1960-talet som mobbing börjar anses vara ett bekymmer. Enligt Skolverket hämtas det då ”nya” begreppet mobbning från forskningen om djurvärlden och djurens ibland mobbning liknande beteende. Utgångspunkten var att människor och djur styrs av samma typ av mekanismer (Skolverket, 2009 a). Under 1970-talet började mer systematisk forskning kring mobbing äga rum i de skandinaviska länderna (Skolverket, 2002). Det är också under den perioden som forskarna börjar utgå från det individualpsykologiska perspektivet, vilket innebär att man söker förklaringen till mobbning i olika personlighetsdrag hos individerna. Man studerar tillexempel vad som utmärker den som mobbar eller blir mobbad (2009 a). Inriktningen har sedan dess varit styrande inom mobbningsforskningen under flera årtionden. Den definition av mobbing som vunnit allmänt gensvar inom forskningen är den som forskaren Dan Olwéus gjorde i början på 1970-talet. Olwéus säger i boken *Slåss för det goda* att mobbning är:

”När en eller flera personer, upprepade gånger under en längre tid, utsätter en eller flera personer för medvetna, destruktiva handlingar och/eller uteslutning” (2007 sid. 192).

Marie Bliding ser många problem med den definitionen och forskningen som utgör dess grund. Hon menar att man genom den synen förlägger problemen till individerna, mobbarna

beskrivs som aggressiva och offren som svaga. Hon anser också att inriktningen på att hitta mönster och kontinuitet kan skymma sikten för andra kränkande handlingar vilket kan leda till att vuxna i skolan många gånger inte upptäcker de utsatta eleverna (Lindgren, 2004). Mobbing uttrycket etableras i skolans värld under 1980-talet. Medierna och olika litterära verk tog upp mobbningsproblematiken. Diskussionen om mobbingfenomenets grundläggande natur som varit ledande under 1970-talet avtar under den här perioden. Det är också i detta skeende som olika antimobbing program börjar växa fram eftersom den teoretiska diskussionen kom att handla alltmer om hur mobbningen skulle åtgärdas. Den nya utgångspunkten var att mobbning sker här och nu och måste åtgärdas. 1985 publicerade Olwéus den första varianten av Olwéusprogrammet som är ett manualbaserat program vars mål är att förebygga och hantera mobbning. Läraren Karl Ljungström utformade under samma tidsperiod Farstametoden som går ut på att upptäcka och behandla den akuta mobbningen (Skolverket, 2009 a). Både Olwéus och Ljungströms mobbnings program/metod bygger på den individualpsykologiska synen på människan, vilket innebär att det är individerna som är bärare till problemet och att olika personliga egenskaper och erfarenheter i sin tur påverkar beteendet. Enligt Olwéus forskning kan barnens aggressions nivå härledas till att problematiska beteenden stärks genom bristen på värme och engagemang från viktiga vuxna. Hans forskning visar också att vem som helst kan mobbas men att de som drabbas, i hög utsträckning är ensamma och extra känsliga barn. Ljungström beskriver detta i sin forskning och använder sig av begreppen låg- och högstatus elever. Han menar liksom Olwéus att personliga egenskaper i hög grad styr de fall där mobbning uppstår (2009 a). I dagsläget används många olika program och metoder i skolornas arbete mot mobbning. Några exempel på program som används av de Svenska skolorna idag är t.ex. Friends, Komet, Skolmedling, SET samt Farstametoden och Olwéus programmet(2009 a). De två sistnämnda kommer att behandlas mer ingående under nästkommande avsnitt.

3.2 Farstametoden

Metodens upphovs man heter Karl Ljungström, han har arbetat i 18 år som mellanstadielärare i Farstakommun. Han är också utbildad speciallärare och har åtta års erfarenhet av arbetet på ungdomsvårdsskola och skoldaghem. Sedan 1987 anordnar han kurser för skolpersonal om mobbning och mobbningsbehandling. Farstametoden är en åtgärdande metod mot mobbning som har som syfte att upptäcka och behandla akut mobbning i skolan. Metoden är mycket strukturerad och manualbaserad. Varje skola ska bilda ett behandlingsteam bestående av två

till fem personer inom olika yrkeskategorier så som elevvårdspersonal, lärare, kurator och fritidspersonal. Ljungström menar att det viktigaste för teamet är att personerna som deltar valt sitt deltagande mer på grund av intresse och förmåga än yrkesroll. Behandlingsteamets uppgift blir att upptäcka och åtgärda akuta mobbningsituationer (2009 a). En överblick av behandlingen kan kortfattat beskrivas i dessa 5 punkter:

1. Vid misstanke om mobbning på skolan skall kontakt tas med behandlingsteamet som sedan träffas för att utreda situationen, hur ska man gå tillväga, vilka är inblandade, rör det sig om mobbning osv.
2. Nästa steg är att genomföra ett samtal med offret för att få den viktiga förstahandsinformationen över det aktuella läget. Man ställer frågor som: Vad har hänt? Hur ofta? Vilka är inblandade?
3. Därefter hålls ett behandlingssamtal med de påtalade ”mobbarna”. Två personer ur behandlingsteamet hämtar oförberett ut eleven från en pågående lektion för samtal. Samtalet följer en särskild mall och är tydligt och strukturerat.
4. Vid behov upprepas samtalen dagen efter då man pratar vidare om mobbnigen.
5. Uppföljningssamtal med mobbarna efter 1-2 veckor (Ljungström, 2002).

Utbildning i metoden riktar sig främst till personal som redan ingår i behandlingsteamerna på skolorna. Rekommendationerna är att två stycken från samma skola går kursen samtidigt för att kunna ha utbyte av varandra. Kursens mål är att ge deltagarna konkreta kunskaper om mobbing, dess problematik och färdighet i hur man behandlar akuta mobbningsituationer. Grundkursen består av en heldags föreläsningar av Karl Ljungström, där innehållet består av: Allmänna kunskaper om mobbning som problem, problemets omfattning, definition av mobbning, orsaker till att mobbning uppstår och hur det upplevs. Utbildningen består också av hur Farstamodellen används med hjälp av rollspel. Avslutningsvis får deltagarna möjlighet att själva ställa frågor om metoden. Själva kursinnehållet finns att hitta i kompendiet ”Mobbing i skolan – Ett kompendium om mobbing samt om mobbingbehandling enligt Farstametoden” (Ljungström, 2002) Programmets grundkurs har inte förändrats sedan början på 1990- talet vilket innebär att ny personal som går kursen får samma kunskap som deras kollegor redan fått under sin tidigare utbildning. När två ur personalgruppen vid en skola genomgått programmets grundkurs kan dessa bilda ett behandlingsteam och påbörja arbetet omgående. Metoden beskrivs som enkel att både lära sig och att använda. Metodens struktur och mall påpekas vara mycket viktiga att följa för att nå ett positivt resultat, samtidigt som

kursdeltagarna uppmanas att göra metoden till sin egen efter varje skolas särskilda förutsättningar. Enligt Ljungström krävs inte några stora resurser med varken tid eller personal för att jobba med programmet (2009 a). För att få en djupare förståelse för metoden kommer nu varje punkt i behandlingsprogrammet att beskrivas mer ingående och utförligt.

Misstanke om mobbning: När skolan får reda på att en elev troligtvis utsätts för mobbning ska behandlingsteamet kontaktas direkt. De ska försiktigt samla in information från mobbingoffret men också från andra lärare och offrets föräldrar. När teamet ska bedöma om det rör sig om mobbning är det viktigt att de tar reda på hur många gånger det förekommit, hur ofta och om det verkar ske regelbundet och systematiskt. Om trakasserierna förekommit mycket ofta bör man gå vidare och samla in ytterligare uppgifter. För det fortsatta arbetet är det viktigt att samla in fakta om mobbning, vilka är mobbarna, finns det någon ledare vad har hänt . Det är bra om man vet några konkreta händelser som varje mobbare gjort sig skyldig till de enskilda samtalen med mobbarna bygger sedan på dessa uppgifter. Teamet bör också undvika publicitet i fallet med hänsyn till offret men också för att inte förvarna mobbarna då detta kan medföra att fortsatt behandlingsarbete hindras (Ljungström, 2002).

Samtal med mobbingoffret: Det är i det försiktiga samtalet med mobbingoffret som den viktigaste informationen framkommer. Om offret inte vill att teamet skall ta itu med problemet är det upp till varje team att fatta sitt eget beslut i frågan. Men Ljungström själv anser att om behandlarna bedömer att de har tillräcklig med information för att kunna behandla fallet, bör de också göra det. Men de bör vara medvetna om att då offret inte lämnat någon information byggs uppgifterna bara på andrahandsupplevelser vilket medför att risken för misslyckande blir större (Ljungström, 2002).

Behandlingssamtal: Under en dag då samtliga mobbare finns i skolan, kallas de till samtal en i taget. Mobbarna bör inte ha kännedom om samtalen i förväg och de bör inte ens veta om att skolan uppmärksammat problemet (Ljungström, 2002). Enligt Ljungström medför detta att mobbaren är mer öppna, och talbar under behandlingssamtalet eftersom denne inte har hunnit tänka ut någon ursäkt eller strategi i förväg. Samtalet börjar försiktigt för att sedan upplysa honom/henne att man vet om mobbingen och att man ser allvarligt på det inträffade samt att mobbningen omedelbart måste stoppas. Samtalets atmosfär skall varken vara straffande eller förlåtande. Team medlemmarna får bara fråga och påstå sådant som de är säkra på. Enligt Ljungström är det mobbarens bekräftande av vad behandlarna lyfter fram under samtalet som ger effekt. Samtalets syfte är att få mobbarna att inse att deras beteende är oacceptabelt och att

de genast måste upphöra (2009 a). Han har också gjort en beskrivning på hur mobbaren troligtvis kommer att reagera under behandlingssamtalets gång, förvåning över att vi vet så mycket, rädsla för eventuell bestraffning, skam över det han gjort, lättnad när han förstår att vi inte tänker bestraffa, respekt gentemot oss, som behandlar honom med respekt, tacksamhet över att bli av med mobbarollen och att komma igenom detta utan att bli illa behandlad (2009 a, sid 99.)

Återkommande behandlingssamtal: Nästa dag upprepas behandlingssamtalet och man talar vidare om mobbningen. Samtalet riktar nu in sig på hur mobbarna kan hjälpa offret att må bättre. Samtalen är mellan 5-15 minuter långa. Vid lättare fall av mobbing kan dessa samtal väljas bort och de viktigaste sakerna tas då med i det inledande samtalet (Ljungström, 2002).

Uppföljning: Under kommande veckor observeras mobbarna och efter ca två veckor hålls ett uppföljningssamtal med dem. Uppföljningssamtalet framställs som mycket viktigt eftersom det är först nu som effekterna av insatsen blir synliga (2009 a). Vid behov kan ytterligare uppföljningssamtal genomföras efter 1-2 veckor (Ljungström, 2002) Behandlingsteamet ska också vara förberedda på att stötta offret mot mobbarna om detta skulle behövas. Annars finns risken att offret utsätts för hot och anklagelser. Ljungström menar dock att sådant beteende brukar avta efter några få dagar. Om mobbningen inte upphör rekommenderas skolorna att använda sig av metoden ännu en gång. Upphör inte mobbningen då bör mobbarnas föräldrar kontaktas av rektorn och man bör hota med polisanmälan. Rektorn bör i övrigt inte delta i behandlingsprocessen det är bara i de fall där behandlingssamtalen misslyckats som rektorn bör ta över ansvaret för fallet och eventuellt besluta om polisanmälan eller förflyttning av mobbarna (2009 a).

Föräldrarnas delaktighet

Samma dag som det första behandlingssamtalet hållits kan mobbingoffrets föräldrar kontaktas och informeras om situationen. Ljungström rekommenderar dock mobbingteamet att vänta med information till mobbarnas föräldrar. Han skriver att om mobbningen inte har upphört efter den första behandlingen kan det kanske bli aktuellt att kontakta mobbarnas föräldrar (Ljungström, 2002). Han förklarar sin ståndpunkt med att han tycker att föräldrar ska informeras direkt när något allvarligt händer på skolan men att just mobbing är ett undantag (Ljungström, 2002 sid. 55). Enligt honom startar behandlingssamtalet en förändringsprocess som ska förändra mobbarnas beteende och attityd mot offret. Förändringsprocessen tar tid och Ljungström menar att en vecka är en rimlig tid för detta, om föräldrarna informeras för tidigt i

processen finns risk för att de genom samtal med sina barn påverkar förändringsprocessen i negativ riktning (2009 a). Att inte blanda in föräldrarna har väckt kritik eftersom det strider mot skolverkets allmänna råd för arbetet kring mobbning och kränkandebehandling även skolinspektionen har kritiserat metoden. Ljungström bemöter kritiken med att öppna upp för möjligheten att informera mobbarnas föräldrar redan samma kväll som det första behandlingssamtalet genomförts. Han vill då att man informerar barnet om att detta skall ske och att man skall uppmana barnet att själv tala med sina föräldrar innan skolan gör det (2009 a).

3.3 Olwéusprogrammet

Olwéusprogrammet är utvecklat av professorn Dan Olwéus som år 1969 inledde sin forskningskarriär med vad som nu betraktas som den första riktigt vetenskapliga undersökningen om mobbing i världen. Studiens resultat redovisas i boken *Hackkycklingar och översittare: Forskning om skolmobbning*. 1985 började den första versionen av Olwéusprogrammet användas. I nuläget finns det utvecklade antimobbingprogrammet tillgängligt, det kräver både engagemang från skolpersonal, elever och föräldrar. Programmets huvudman är Olwéusgruppen vid Hemil-senterets universitet i Bergen. Programmet är manualbaserat och ger skolanspersonal handledning genom tio olika kapitel som i detalj förklarar programmets införande i skolan. Programmet bygger på fyra olika huvudprinciper som utarbetats med hjälp av forskning om utveckling och förändring av olika problembeteenden (2009a). Man menar att det är viktigt att skapa en skolmiljö (helst också hemmiljö) som kännetecknas av:

1. Värme, positivt intresse och engagemang från vuxnas sida.
2. Fasta gränser mot oacceptabelt beteende.
3. Man bör konsekvent använda någon form av ”icke-fientlig” och ”icke-kroppslig” påföljd (sanktion) om elev bryter mot det överenskomna regelsystemet. De sistnämnda två principerna innebär ett visst mått av tillsyn och kontroll över elevernas aktiviteter i och utanför skolan.
4. De vuxna i skolan och hemmen förväntas fungera som auktoriteter. (2009 a, sid. 137)

Programmet genomförs med rektor, skolpersonal, föräldrar och elever. Syftet är att utveckla en skolmiljö där alla vuxna tar ansvar för elevernas trygghet. Varje skola skall använda sig utav en Olwéusinstruktör som i sin tur utbildar nyckelpersoner bland personalen. Dessa håller sedan återkommande träffar med pedagogiska samtalsgrupper där sedan samtliga vuxna på

skolan deltar. Införandet av programmet tar 18 månader, införandet påbörjas i april och avslutas i december nästkommande år. Samtliga anställda på skolan skall avsätta 75 minuter i veckan till utbildning under denna period. Instruktorernas roll är att fungera som en slags konsult för skolorna när de ställs inför särskilda fall gällande mobbningsproblematik (2009 a).

Olwéusprogrammet är både systemorienterat och individorienterat med insatser på skola, klass och individnivå och fungerar både förebyggande och akut problemlösande. Programmet inleds med ett frågeformulär riktat till eleverna, för att ta reda på mobbnings omfattning och yttranden på respektive skola. Enkät resultatet visar skolans utgångspunkter gällande mobbning och liknande beteenden. I enkäten finns även frågor som rör elevernas generella måenden, kompisförhållanden med mera. Enkäten kommer sedan att genomföras varje år som en del av skolans kvalitetssäkringsarbete och för att övervaka utvecklingen i mobbningsproblematiken (2009 a).

Skolnivå: När enkäten genomförts bestäms sedan gemensamma skolregler mot mobbning. Man anordnar en temadag om mobbning där bland annat ett förbättrat rastvaktssystem introduceras. Skolan startar även sina pedagogiska samtalsgrupper och man anordnar ett möte tillsammans med samtliga föräldrar (2009 a).

Klassrumsnivå: Lärarna arbetar tillsammans med eleverna för att diskutera och ta fram tydliga regler mot mobbning. Dessa möten kallas enligt programmet för klassmöten. Dessa möten hålls med jämna mellanrum minst en gång per vecka och bör vara cirka 30- 45 minuter. Läraren leder mötena och dessa skall inte sammanblandas med klassråd. Enligt programmet utgör de kontinuerliga diskussionerna kring mobbing med eleverna en väsentlig del av programmet. Eleverna får se en film om mobbning som sedan diskuteras mer ingående (2009 a)

Individnivå: Läraren ska ingripa direkt om mobbing inträffar. Ett allvarligt samtal med mobbaren och offret var för sig anordnas. Samtalen skall hållas så att övriga elever inte på något sätt blir inblandade i dessa. Då risken för konsekvenser är stor. Samtalen ska vara välstrukturerade och tydliga det är viktigt att mobbaren får kännedom om att vuxna på skolan är medveten om mobbningen och att dessa kommer att se till att den upphör snarast. Den utsatta uppmanas att kontakta läraren igen om nya mobbningsepisoder förekommer. Man genomför också samtal med både mobbarens och den utsattes föräldrar. Lärarna kontaktar en familj i taget och sedan anordnas ett gemensamt möte. Mobbaren och lärarna kommer

tillsammans överens om vilka åtgärder och uppföljningsmöten som skall genomföras. Andra elever än de iblandade involveras också i arbetet (2009 a).

Utbildning: Två kvalificerade senior lärare från Olwéusgruppen i Norge leder utbildningsdagarna. Seniorlärarna har gedigen erfarenhet av programmet, handledning och instruktörsutbildningen. Instruktörerna har en central roll i Olwéusprogrammet, dessa kan rekryteras från en skola eller från kommunens administration. Den som skall bli instruktör ska vara en individ som har god kunskap om skolsystemet, skolkulturen och denne får dessutom gärna vara eller ha varit lärare med lång erfarenhet av yrket. Det är viktigt att personen som valts ut har erfarenhet av att utbilda vuxna samt att denne också har förtroende av övrig personal och skolledning (2009 a).

Instruktörernas utbildning genomförs parallellt med införandet av programmet på de skolor som instruktören är bunden till. Utbildningsstarten är i april och skolornas första organiserings och planeringsuppgifter genomförs redan under maj månad, samma år. Instruktören utbildas under 11 heldagar som består av handledning, workshops, föreläsningar och olika övningar. Instruktören får dessutom individuell handledning via telefon och mail närhelst detta behövs. Dessa utbildningsdagar anses vara mycket centrala för att instruktörerna så kvalificerade som möjligt inför sitt kommande arbete. Det är absolut närvaro plikt vid samtliga utbildningsdagar, missar man en dag måste man ta igen denna vid ett senare tillfälle. När de kommande instruktörerna genomfört utbildningsdagarna blir dessa certifierade Olwéus instruktörer för en period om fem år. Därefter krävs tilläggutbildning för att fortsätta vara certifierad. Instruktörerna får under utbildningen ett gediget material av vetenskapliga artiklar, åhörarkopior, videoklipp, litteraturlistor mm. (2009 a)

Kritik har riktats mot programmet då det anses vara kostsam för den skola eller kommun som valt programmet. Arbetsledningen måste dessutom intyga ”programtrogenhet” eftersom dess effekter annars inte går att förverkliga om annat värdegrundsarbete pågår (2009 a).

3.4 Likheter/olikheter mellan programmen

Farsta metoden är en åtgärdande metod som egentligen inte fungerar förebyggande utan mer löser akuta mobbningsituationer. Metoden är manualbaserad. Varje skola bildar ett behandlingsteam som består av 2-5 personer ur personalgruppen, olika yrkeskategorier som lärare, kurator och fritidspedagoger uppmanas delta. Deras uppgift är att upptäcka och behandla akuta mobbningsituationer. Varje skola uppmanas att göra metoden till sin egen.

De som följer metoden uppmanas att inte kontakta mobbarnas föräldrar innan skolan fått chansen att enligt metoden lösa problemet. Metoden kräver inte stora resurser tids- eller personalmässigt. Enligt Ljungström är det viktigt att följa metodens struktur och mall för att nå positiva resultat (2009 a).

Olwéusprogrammet fungerar för både förebyggande och för akut mobbningsarbete. Programmet är manualbaserat. Samtliga vuxna i skolan anses som mycket viktiga i arbetet för att förhindra mobbning, även föräldrar och elever involveras i arbetet. Under införandet av programmet ska alla anställda avsätta 75 minuter/vecka för utbildning i ämnet och programmet. Skolpersonalen får delta i pedagogiska samtalsgrupper och föräldrarna kallas till möten. Vid mobbningsituationer tas kontakt med både den utsatte och den mobbades föräldrar och man anordnar ett gemensamt möte. Arbetsledningen måste intyga programtrogenhet eftersom effekterna annars inte går att förverkliga om annat värderingsarbete samtidigt pågår (2009 a).

3.5 Utbildningsatsning

Skolverket ska, i uppdrag av regeringen utforma en utbildningsatsning i forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning. I uppdraget ingår att kartlägga de utvärderade programmen och att genomföra en utbildningsatsning riktad till skolor och kommuner. En utvärdering av programmen som används i skolorna skall också genomföras. Målsättningen är att antimobbingsprogrammen som används i skolorna ska vara kvalitetssäkrade och evidensbaserade (www 8).

Kursen som är del i utbildningsatsningen heter: *Mobbning, kränkande behandling och diskriminering skolpraktik och forskningsperspektiv* och omfattar 10 högskolepoäng. Samtliga som arbetar inom grund eller gymnasieskolan är välkomna att delta. Med samtliga menas all personal inom skolansvärld till exempel lärare, skolledare, fritidspersonal, vaktmästare, skolmåltidspersonal med fler. Rektorn på varje skola avgör vilka personal som kan fylla en funktion i skolans arbete mot mobbning och därför bör delta (www 8).

Kursens innehåll är:

- Begreppen mobbning, kränkande behandling, trakasserier, diskriminering och likabehandling.
- Diskursen om mobbning i Sverige.
- Förekomst av mobbning, kränkande behandling och diskriminering.

- Förklaringsmodeller till mobbning och beskrivning av diskrimineringsgrunderna
- Olika former och konsekvenser av mobbning och diskriminering
- Barn- och elevskyddslagen, lagen om förbud mot diskriminering och skolans styrdokument
- Program för att motverka mobbning och strategier för att motverka diskriminering
- Praktiskt deltagande i utveckling av en skolas likabehandlingsplan

Kursen är på högskolenivå men det krävs ingen högskolebehörighet för att få delta eftersom utbildningen genomförs på uppdrag av Skolverket. Kursen går att läsa helt eller delvis på distans. Utbildningen består av sex obligatoriska träffar på universitetet eller högskolan. Deltagarna arbetar med uppgifter, läser artiklar och annan litteratur samt kommunicerar via internet mellan träffarna. Arbetsuppgifterna utförs både enskilt och i grupp. Samtliga högskolor och universitet i landet som håller kursen gör detta utifrån samma kursplan och litteraturlista. Hösten 2010 ges den sista planerade omgången av kursen (www 7).

3.6 Lärarutbildningens kurs som behandlar mobbning

Lärarprogrammet har olika inriktningar och omfattar därför olika många poäng. Högskolepoängens omfattning kan variera mellan 210, 240, 270, 300 och 330 poäng. En termins heltidsstudier omfattar 30 poäng (www 1).

Den kurs som behandlar mobbningsproblematiken på högskolans lärarprogram heter: *Inkluderande och hälsofrämjande pedagogik i samspel* (IHB300). Kursen är på 18 högskolepoäng varav 6 poäng består av verksamhetsförlagd utbildning.

Kursens mål är att studenterna ska tillägna sig kunskap om hur individuella behov och förhållningssätt samspelar i lärande- och utvecklingsprocesser inom förskolan, skolan och fritidshemmen (www2).

Efter avslutad kurs ska studenten kunna:

- Belysa och analysera olika förutsättningar för inkludering och hälsofrämjande pedagogik med fokus på en skola för alla.
- Reflektera över hur sambandet hälsa, livsstil och omgivande miljö påverkar lärande.

- Belysa och analysera olika normer och förhållningssätt vid diskriminering och kränkande behandling ur såväl ett lärarperspektiv som barns och ungdomars perspektiv.
- Identifiera läs-, skriv-, och matematiksvårigheter samt föreslå stödande åtgärder.
- Redogöra för hur IKT kan användas i verksamheten för förskola, fritidshem och skola.
- Planera, genomföra och utvärdera undervisning i ett inkluderande och hälsofrämjande perspektiv.

Arbetsformerna som används i kursen är föreläsningar, litteraturstudier, studiegruppsarbete, studiebesök, reflektionsbok och seminarier. Under den verksamhetsförlagda utbildningen ska också studenten delta aktivt i den pedagogiska verksamheten och genomföra undervisning där kursens båda perspektiv samverkar. Den gemensamma litteraturlistan består av 14 böcker utöver detta har listan delats in i inriktningarna yngre barn eller äldre barn och ungdomar. Båda inriktningarna omfattas av två böcker vardera. Av de sammanlagt 18 böckerna kan endast 4 av dessa genom titelord som utanförskap, ensamhet och en skola för alla direkt kopplas till mobbning. Den andra litteraturen tar upp ämnen som utsatta barn, dyskalkyli, stress, organisationsnivå, hälsoarbete, ungdomars vardag med mera (www 2).

4. Resultat

I intervjuresultaten redovisas varje yrkeskategori för sig själv. För att ytterligare strukturera upp dessa har de delats in i olika teman.

4.1 Mobbningsteamet

Mobbinghantering

Lärarna på skolan följer Farstametoden och ser sin arbetsgrupp mot mobbing som en resurs. Lärarna säger ” - *Vi vet ju vad som händer och då tar vi tag i det så fort som möjligt, vi får ta oss den tiden och hjälpas åt, det är viktigt att hjälpa varandra.* Lärarna tyckte att den största svårigheten är att upptäcka mobbingen. På frågan om det finns tid för lärarna att arbeta med mobbingfrågor när kraven på lärandemål och personliga omdömen har höjts svarar lärarna att de arbetar på en väldigt lugn skola. Lärarna säger ”- *Vi jobbar väldigt mycket förebyggande och vi tar tag i det med en gång, vi jobbar mycket med värdegrunder*”. Med förebyggande arbete avses, tjej och killgrupper. Lärarna poängterar också att om det händer ”*något stort*” så tar det väldigt mycket tid. Lärarna tycker att det är en självklarhet att ta tag i mobbning. Ett

flertal lärare i mobbningsteamet är utbildade enligt Farstametoden och de har även fått en föreläsning om mobbning. Lärarna säger att *”- på vår skola är nog mobbning minskande men nätmobbningen ökar, det synliga med slag minskar och förekommer nästan inte alls längre.*

Media

Lärarna kommenterar medias bevakning av mobbing: *”- Det är hemskt att det blåses upp så, jag tror det bidrar till ännu mera, media har mycket makt!”* Lärarna upplever att skolan inte ges en rättvis bild utan hela tiden får säga *”- Vi kan inte uttala oss om det”*. Detta trots att skolan kan ha gjort jätte mycket. Lärarna konstaterar att det inte finns några krav på journalanteckningar, men den här skolan för anteckningar men har sekretess på dem. Lärarna menar att media går ut med saker direkt och inte kontrollerar fakta *”- Allt handlar väl om att sälja lösnummer.*

Läraryrket

De yrkesaktiva lärarna i mobbningsteamet uppgav att de inte fått någon utbildning om mobbing. *”Något borde det ju vara, typ föreläsning eller nått så att man får med sig något i alla fall. Lärarna säger att det finns ett genusperspektiv på utbildningen. Flera av lärarna upplever att en del som lärs ut på utbildningen inte förekommer i verkligheten. En av lärarna säger” - Mobbingkunskap borde vara istället för att läsa olika teorier som gubbar kommer med, det är ju inte det viktiga”*. En av de yngre lärarna säger vidare *”- Att när man kommer ut på praktiken så blir man helt ställd. På frågan hur de utbildade lärarna vill förändra utbildningen vill de ha med utbildning om mobbing, de uppger också att de inte fått lära sig någon specifik metod. På frågan om utbildningen förespråkar förebyggande arbete svarar lärarna ”- Nej vi kom ju inte in på mobbing alls. Vissa grejer fick vi ju i uppgift att ta reda på när vi var på praktik, typ om de hade likabehandlingsplaner”*. Lärarna tyckte också att de fått otillräcklig utbildning gällande likabehandlingsplaner, de uppger också att de inte gick igenom den då aktuella lagstiftningen. De två yngre lärarna säger att de inte fått någonting med sig från läraryrket. Materialet de har tillgängligt för att hantera mobbing har de fått via den skolan de arbetar på och är således enligt Farstametoden.

Mobbning

Lärarna tycker att den fysiska mobbingen har minskat men att verbala kränkningar ökat, de anser att mobbing förändras med tiden. Lärarna tycker att mobbingproblematiken är prioriterad och att deras grupp träffas oftare nuförtiden. På frågan vad som krävs för att skolan

ska kunna motverka mobbing svarar lärarna ”- *Engagerad personal, mobbinggrupper och elevambassadörer*”. Lärarna skulle önska att någon som varit mobbad skulle komma och föreläsa för barnen. Dessutom trycker lärarna på att hela skolan behöver vara engagerade i arbetet.

Likabehandlingsplan

Lärarna uppger att deras skola har en likabehandlingsplan och att alla yrkeskategorier känner till den, även till exempel vaktmästare. Lärarna vet inte att det finns en 10 poängs kurs på högskolan om mobbing som erbjuds all skolpersonal.

Lagstiftning

Lärarna uppger att de inte har kunskap om lagstiftningen en av dem säger ” - *Nä ingen... vi har ju lite hum om skadestånd*”. På frågan om hur lagar och arbetet förändrats sedan de gick sin utbildning säger en av dem ” - *Det är mycket mer upp strukturerat, typ styrt, hårdare krav, skadestånd och sånt*”. På frågan om det ställs för hårda krav på skolan ges ett dubbeltydigt svar”- *Ja, nä, nä det gör det nog inte*”. När jag frågar om de anser att lagstiftningen är tillräcklig får jag svaret ”- *Ja vad ska vi göra mer, åka i fängelse?* Lärarna tycker inte att de som skriver lagarna har insikt i skolans värld eller om hur lärarrollen ser ut idag. Lärarna tror att elevernas rätt till skadestånd har förändrat skolans sätt att hantera mobbing ” - *Många skolor är nog mer på sin vakt nu*”.

4.2 Kuratorn

Yrkesroll

Kuratorn har tagit på sig uppdraget som mobbningsansvarig eftersom hon blivit tillfrågad i egenskap av sin yrkesroll och hon arbetar fyra av fem dagar på skolan hon ansvarar för. Vid frågan om hon får extra tid avsatt för arbete kring mobbningsproblematik svarar hon ” - *Nej det liksom ingår i tjänsten och jag har möjlighet att prioritera när det inträffar och kan göra andra uppgifter när det finns möjlighet till det*.

Mobbning hantering

Kuratoren på skolan tycker att samtliga lärare är involverade i arbetet kring mobbing men på ett sätt som innebär att de har en skyldighet att ta tag i om någon elev är utanför, vid sådana fall tas detta upp på klasskonferenser. När jag frågar om mobbningen har ökat, minskat eller ligger på en konstant nivå svarar hon ”- *Jag tycker att det varit ganska konstant med antalet ärenden under de år jag arbetat*”. På frågan om mobbing polisanmäls svarar kuratorn: ”*Alltså inte mobbing men andra saker, typ enstaka händelser om någon slår någon, men det är ju inte mobbing*”. På skolan finns ingen utbildningsplan gällande mobbing, några av lärarna utanför mobbingsteamet vill ha tips om hur de ska kunna arbeta förebyggande. Kuratorn berättar att mobbinggruppen på skolan själv löser mobbingproblematiken utan extern hjälp, hon berättar att mobbningen de får kännedom om rapporteras in från föräldrar, lärare och elever och ungefär lika många fall från varje grupp. Hon berättar också att det funnits något fall som inte gått att lösa helt tillfredsställande men efter viss tid har det blivit bra, ibland har det tagit lång tid. På skolan där kuratorn arbetar har aldrig någon elev behövt flyttas, vare sig mobbare eller offer. Båda skolorna som kuratorn arbetar på har kvar sina mobbingteam, kuratorn säger ”- *Jag tror att det är jätteviktigt att ha teamen eftersom man måste veta vem som ska göra vad*”.

Kuratorn berättar att skolorna arbetar förebyggande ”- *Ja det gör vi ju, jag är ute i klasserna och många lärare har ju nästan schemalagt förebyggande arbete varje vecka med till exempel värdegrundsövningar, tjej och killgrupper*. I kommunen där Kuratorn arbetar används Farstametoden, hon tycker att metoden fungerar och att den är bra. Hon vet att modellen har fått kritik för att man inte kontaktat mobbarens föräldrar innan arbetet redan genomförts. Men hennes skola tar kontakt med föräldrarna i ett tidigare skede nu. Men hon säger också ” *Fast först efter att skolan fått en chans att lösa problematiken innan föräldrarna blir involverade eftersom dessa annars kan störa arbetet, i vissa fall kunde det tidigare gå månader/år innan föräldrarna fick veta. En grej med metoden är att föräldrarna inte ska vara inblandade, det blir tjafs och bråk, föräldrarna kan bråka med varandra. Det är för att skolan ska få en chans att hantera det, oftast går det bra*”.

Likabehandlingsplan

Kuratorn arbetar på två olika skolor och hon berättar att båda arbetsplatserna har en behandlingsplan som innehåller en likabehandlingsplan. Kuratorn säger ”- *Att likabehandlingsplanen kanske inte är ett dokument man tar fram varje dag och att man kunde*

bli bättre på att använda den. Planen är speciellt utformad för den skola som tagit fram den. Vid framtagandet av planen har arbetslagen och barnen varit delaktiga. Sedan gör en grupp själva skrivningen. Övrig skolpersonal utom lärare deltar på personalmöten och vet vad som gäller, de deltar inte i själva skrivandet av planen. Rektorn på skolan har som krav att all personal ska läsa likabehandlingsplanen. Skolans arbete med mobbing utvärderas i likabehandlingsplanen. Hon säger ”- Det ska ju göras varje termin eller i alla fall varje år”.

I år har hennes skola fått ett särskilt bidrag för arbetet kring mobbing. Kuratorn säger ” - Annars är det ju upp till varje skola hur mycket man vill lägga på detta, av sin vanliga budget. Det finns ju inga pengar att få från till exempel kommunen. Mobbningsarbetet ska täckas av de vanliga pengarna som vi har, som ju ska räcka till allt annat”.

4.3 Läraren på högskolans lärarprogram

Yrkesroll

Läraren på högskolan menar att det är svårt för lärare att arbeta med mobbing på grund av det ökande trycket på vad en lärare ska hinna med. Hon säger ”- Lönekriterierna bygger på att ta på sig olika saker, bidra med olika saker, facken är inte starka och tar inte sitt ansvar”. Men hon trycker på att lärarna idag har fler arbetsuppgifter och att arbetsbördan kan spela roll för om man orkar ta tag i mobbingproblematiken eller inte.

Eleverna på högskolan upplever hon, är oroliga över att hantera mobbing, de har inte fått träna praktiskt och vill ha mer utbildning inom området. Hon upplever att eleverna vill göra rätt och ser att nyexaminerade lärare många gånger är bättre på att ta tag i den här typen av problematik än gamla lärare.

Läraryrket

Läraren på högskolan anser inte att eleverna får en bra utbildning om mobbing och menar att det är svårt att få teoretiskt, eftersom de mobbingfall hon sett har varit så olika. Hon menar också att de inblandade personerna, åldrarna och skoltraditionerna spelar roll. Hon säger ”- Dagens studenter får bättre grunder att stå på än vad jag fick”. Hon menar att nu tas mobbingen upp som ett problem, men anser att studenterna vill ha mer utbildning. Hon tycker att läraryrket nu tar upp mer av de mjuka sidorna, nu finns mer specialpedagogik och konflikthantering finns med i dagens utbildning. På frågan om läraryrket lär ut någon

specifik antimobbingmetod svarar hon ” - *Nej det gör vi inte utan vi försöker visa vilka metoder som funnits och det handlar mycket om att våga stå ut i det här, våga se, våga ta i, våga driva till slutet, vara en god samhällsmedborgare*”. Hon berättar att skolan vill ge en så mångfasetterad bild som möjligt, eftersom det är personligt vilken metod man vill ändvända sig av. Högskolan förespråkar förebyggande arbete och ett inkluderande synsätt. Hon vill också ha mer fokus på mobbing men vet inte hur det ska rymmas i utbildningen. Hon säger ” - *Jag tror på mer utbildning, lite rollspel, relationsövningar och så vidare* .

Hon tror inte att mattanter och annan skolpersonal än lärare går 10 poängs kursen om mobbing som högskolan erbjuder all skolpersonal, mest för att hon tror att de skulle vara svåra att motivera att sätta sig på skolbänken. Hon skulle vilja att de som inte tillhör lärargruppen borde utbildas på skolan där de arbetar. Hon säger ” *De har en viktig roll i skolan eftersom de rör sig mer i byggnaden än vad lärarna gör, det hade varit en vinst att få med hela personalen*”.

Likabehandlingsplan

Läraren på högskolan säger att de på lärarprogrammet utbildar om likabehandlingsplaner, men att det är svårt att utbilda eftersom varje skola ska göra sin egen individuella plan. Hon tycker att en del av planen borde vara gemensam för alla läroverk medan den andra delen kunde utformas mer specifikt för varje enskild skola. Hon berättar att skolinspektionen kollade upp skolornas arbete med likabehandlingsplaner under 2006 och att bara en eller möjligen två skolor blev godkända. Hon ser en risk i och med likabehandlingsplanernas införande, hon säger ” - *Likabehandlingsplanen har gjort att mobbingteamen försvann från skolorna därför att likabehandlingsplanerna skulle lösa problemen i stället*”. Hon tycker att mobbingteamerna var en stor resurs, och är rädd att ingen tar ansvaret när mobbinggrupperna försvann. Hon tror inte att skolans övriga personal är medveten om sin skyldighet att motverka mobbing. Hon säger: ” - *När jag jobbade var de inte delaktiga i arbetet kring likabehandlingsplaner och så vidare, med de borde ju ha ett sunt förnuft också*.

Mobbning

Läraren på högskolan tror att mobbingen ser ungefär likadan ut över tid, det som har tillkommit är sms och Internet mobbing. Hon ser också en genusskillnad ” - *Killar är mer verbala och fysiska. Tjejer mer subtila, talar bakom ryggen och så vidare*”.

Hon tror också att det kan vara svårt för läraren att upptäcka mobbing eftersom denne inte alltid är tillsammans med barnen. Hon säger ”- *Det är lättare med de mindre barnen som säger till, och är mer tjalliga, mobbingen blir mer subtil, ju äldre barnen blir*”. Att mobbningen blir svårare att upptäcka bland de äldre barnen tror hon också beror på att eleverna i de högre årskurserna har flera olika lärare. Vilket gör det lättare för läraren att förbise/missa mobbingen.

Media

Hon tycker att kvällspressen söker sensation och framhåller att lärarna inte kan ha koll på vad som händer på Internet och menar att föräldrarna också måste ta sitt ansvar, men gärna rapportera till skolan om de upptäcker något. Vidare tycker hon att media bara fokuserar på det negativa. Hon tror att den negativa fokuseringen bidragit till synen om att mobbningsproblematiken blivit värre. Hon tycker att det ibland ställs för höga krav på skolan och anser att media ger en onyanserad bild. ”- *Ska vi hinna med allt, ska vi göra allt?*”. Hon tycker att skolan borde kunna ta hjälp av socialtjänst, BUP, polis och så vidare.

Lagstiftning

Hon säger att lärarprogrammet har brister i utbildning om lagstiftningen. Hon uppger att de föreläser om sekretess, men tycker att de borde bli bättre på detta. Hon säger ”- *Jag kan tänka mig att vissa inte vet att likabehandlingsplanen bygger på en lag. Men man håller sig nog mycket till läroplanerna*”.

Läraren på högskolan känner själv till lagstiftningen kring mobbning. På frågan om lagstiftningen är tillräcklig säger hon ”- *Kanske vet inte alla föräldrar om sina rättigheter och då är det nog otillräckligt, något som är bra är att man kan anmäla långt efteråt, det ger möjlighet till upprättelse, när man kan/vill ta tag i problemet*”. Hon påpekar också att ju fler som anmäler desto större krav ställs på skolan, då visar det sig hur effektiv lagen verkligen är. Skadeståndsmöjligheten för elever har förändrats skolans arbete. Skolan är mera noga med att dokumentera insatser och dessa papper sparas nu. Hon tycker att det finns ett glapp mellan de som stiftar lagar och skolans verklighet. Hon säger ”- *Politiken är en stor del av en lärarutbildning, många politiker känner inte till skolans värld, utbildningsminister Jan Björklund är militär*”.

4.4 Lärarstudenterna

Mobbningshantering

De största svårigheterna i mobbingarbetet beskriver studenterna är att upptäcka mobbing och att veta hur man ska ha hantera det eftersom de upplever mobbing som känsligt. En student säger ” - *Det är nog att få med sig hela arbetslaget, att få alla att jobba åt samma håll*”. En annan student säger ” - *Tiden, det är mycket administrativt arbete, planering och sånt*”. Studenterna på lärarutbildningen tycker att det verkar väldigt olika hur de olika skolorna använder sina resurser i mobbingarbetet en av dem säger ” - *Nej eller jag tror att det skiftar mycket mellan kommuner och skolor, gymnasiet och grundskolor*”. På frågan om vad de skulle önska att det fanns för resurser säger en student ” - *jag tror det behövs mer vuxna i skolan, mer, kunskap och vuxna som vågar ta tag i problematiken*”. Det är ett önskemål som alla studenter framför. På frågan om vad som skulle fungera i arbetet mot mobbing tycker studenterna att det måste vara ett kontinuerligt arbete och inte bara ett temaarbete under kortare tid. De tror att det behövs mer personal och bättre handlingsplaner. Studenterna förespråkar även värdegrundsövningar, forumteater, förebyggande arbete. En student säger ” - *att vi har kunskap och kanske typ handlingsplaner, så att vi vet hur och vad vi ska göra, så snabbt som möjligt*”. På frågan om vad som krävs för att skolorna ska kunna motverka mobbing är studenterna eniga om att det behövs mer kunskap och mer personal och gärna mindre klasser. En student säger ” - *Att personalen arbetar tillsammans. De måste vara öppna och inse att det finns överallt. Det är ju jätteviktigt. Sen att våga ta tag i det oavsett vilket barn som är drabbat eller vuxen*”.

Yrkesroll

På frågan om det finns tid för lärarna att arbeta med mobbingfrågor när det administrativa trycket ökar säger studenterna att de upplever att lärarna har ett pressat schema med det vanliga arbetet. Men de tycker inte att man kan välja bort mobbingproblemen för det. Studenterna upplever också att det är en fråga som prioriteras väldigt olika på skolorna. En student säger ” - *Nej egentligen inte, men man måste ta sig den tiden*”. På frågan om det är självklart att ta tag i mobbingproblematik om den uppstår svarar studenterna identiskt ” - *Att de hoppas de, att de ska göra*”. Men de känner en oro för den tysta mobbingen och nätmobbingen. Hur ska de veta vad deras elever gör på nätet. En av studenterna tror att det är lättare om man är observant som person. De tycker att diskussionen ute på skolorna är mer öppen idag och att lärarna jobbar mer tillsammans. En student säger ” - *Idag arbetar man*

mera i arbetslag och det är inget nederlag för läraren att ha mobbing i klassen. Lättare att söka stöd och hjälp nu,”

När det gäller att hantera mobbing i framtiden är det stora individuella skillnader i huruvida studenterna känner tillförsikt eller inte. En av studenterna har tidigare yrkeslivserfarenhet och egna barn och säger att hon känner sig säker, men tillägger ”- *Man vill ju inte göra fel själv. Orolig för att man ska säga fel saker utan att veta om det*”. En annan student är orolig för att inte upptäcka mobbningen och ett annat orosmoment är om det finns stöd i lärargruppen på skolan. En student är inte alls orolig på grund av sin utbildning och hon tycker att de kunskaper hon fått är bra, dessutom ska de läsa mer om mobbning under termin sex.

Media

När vi talar om mediebilderna gällande mobbing tror studenterna att det vinklas för att ge saftiga rubriker, men säger också att det finns skolor som inte gör det de borde åt problematiken. En student säger ”- *Jag får en känsla av att rektorer och skolor gärna vill slå sig för bröstet och berätta hur duktiga de är, men man vill ju gärna se resultaten!*” En annan student betonar föräldraansvaret och säger ”- *Men jag undrar vad som är föräldrarnas ansvar de skyller lätt på skolan.*” Trots detta anser ändå studenterna att ”- *Det är bra att media sätter fokus på problemet, men media bilden blir lite skev.*” Det är också positivt att man talar om problemet så att utsatta barn får veta att de inte är ensamma.

Mobbning

På frågan om mobbing är ett ökande, minskande eller ett konstant problem svarar studenterna lite olika, de är överens om att nätmobbingen och den dolda mobbingen har ökat. En student säger ”- *Oj, jag tror nog att den har ökat, det verkar ju som det i media. Eller du jag ångrar mig nog den kanske bara verkar ha ökat eftersom media skriver så mycket om det just nu*”. Studenterna tror att mobbingproblematiken förändras över tid, de ser att nätmobbing och sms mobbing har ökat.

Utbildningen

Lärarstudenterna vill alla ha mer fokus på mobbing under utbildningen. När det gäller kunskap om hur man på bästa sätt ska hantera mobbing och arbeta praktiskt med detta vill de ha mera kunskaper om detta från sin utbildning, de har fått utbildning men upplever inte att den är tillräcklig. En student säger ”*Vi har fått lite nu under den sista kursen, men det borde*

läggas mer tid på ämnet. Jobbigt att läsa tillsammans med förskollärare, alla läser tillsammans. Fokus hamnar lätt på de yngre åldersgrupperna. Det är svårt när vi ska jobba med så olika åldersgrupper sedan". Studenterna ser gärna att utbildningen delas in efter elevernas ålder. Lärarstudenten som går fritidsinriktningen upplever att hon fått mer kunskap om mobbning och förebyggande arbete än sina kollegor som går inriktning lärare.

På frågan om hur de vill förändra sin utbildning säger en av studenterna ”- *Jag hade haft kvar den som den är men lagt till ett halvår för att få med den sociala biten*". En av studenterna vill inte läsa med förskollärarna för att allt fokus hamnar på dem eftersom de är fler. En student uttrycker oro för var det skulle rymmas i kursplanen och vad man då skulle plocka bort. Samma elev säger dock ”- *Men jag tror att det hade varit viktigt att också utbilda lärarna som redan jobbar*".

Läroutbildningens fritidsinriktning lär ut olika förebyggande metoder så som forumteater och samarbetsövningar, men inte någon specifik metod som riktar in sig på mobbing. De andra två studenterna uppger att de inte heller fått kunskap om olika program eller metoder. ”- *Vi har fått veta lite hur man ska tänka, scheman, direkt/indirekt mobbing och utbildningen förespråkar förebyggande arbete.*” En av studenterna skulle vilja införa ett särskilt ämne för den sociala träningen i skolan. Eftersom det inte framgår hur man kan arbeta med detta, fastän det är viktigt för barnens framtid. På frågan om läroutbildningen av tradition har fokus på lärande mål, tycker eleverna att det har blivit bättre. En student säger” - *Sen jag började har det ändrats fokus från genus till mobbing så jag tror det handlar om trender i läroutbildningen*".

Praktikplatser

Studenterna anser inte att de praktikplatser de varit på prioriterat mobbning. Ändå tror de inte att de varit på de allra sämsta skolorna, utan att skolorna legat på en slags medelnivå. En student har varit på en skola som haft ett projekt om mobbing och jobbat med det under några år, hon upplevde att de hade ett väl inarbetat arbetssätt. En annan student beskriver stora skillnader mellan två olika skolor, där den ena tagit sitt ansvar och den andra ignorerat problematiken. På frågan hur deras handledare hanterat mobbing under praktikerna kommer också olikheterna mellan skolor fram. En student belyser detta på ett tydligt sätt ”- *Mobbing har förekommit på båda mina praktikplatser både i grundskolan och på gymnasiet. Gymnasiet hanterade situationen jättebra. Individuella samtal, de jobbade cirka en och en halv vecka med problematiken. De redde ut allt omgående och det blev sedan bra.*

Grundskolan ignorerade problemet. Jag undrar om det beror på när läraren har gått sin utbildning. Grundskolläraren som ignorerade problemen var nära pensionsåldern". En annan student säger "- jag tror inte ålder på lärare eller barnen har någon betydelse".

Likabehandlingsplan

Studenterna på lärarutbildningen säger att det funnits likabehandlingsplaner på skolorna de praktiserat på. Men de tror att planerna mest är till för lärarna och inte den övriga skolpersonalen. En student säger "*Nej jag tror inte att de känner till den om jag ska vara riktigt ärlig. De är inte med på k-dagar". En annan säger" - Nej det tror jag inte, de är nog inte riktigt inräknade i skolans värld". De tror att övrig personal inte känner till sitt ansvar att motverka mobbning och en student säger "- Det vet jag ju inte helt säkert men jag tror inte det, dåligt samarbete mellan de olika yrkeskategorierna". Studenterna vet vad en likabehandlingsplan är men har aldrig provat på att skriva någon.*

Lagstiftning

Lärarstudenterna har läst skollagen och FN:s barnkonvention. De uppger att de läst om det på skolan och använt det i olika skoluppgifter. Två av studenterna är inte tillräckligt insatta för att uttala sig om lagstiftningen är tillräcklig. Den tredje säger "*Man kunde göra mycket mer". På frågan om någonting saknas säger en student" - Jag tycker att det skulle vara lite hårdare med likabehandlingsplaner och hur skolorna arbetar med den att om det verkligen är så att de inte gör det här jobbet så blir det böter". En annan student säger "- Det ska svida för de som mobbar och man ska inte flytta på den mobbade".*

Har elevernas rätt till skadestånd vid mobbning förändrat skolans sätt att hantera problematiken? Här blir det skiftande svar en student säger "*Ja det tror jag det blir ju mer press på skolan. De måste ju böta annars". En annan säger" - Nej det tror jag inte, jag tror inte det är så lätt att få ut det där skadeståndet. Vissa blundar nog för problemet och tror inte att det finns mobbing på deras skola". Den tredje studenten säger "-vissa skolor har nog förändrats medan vissa nog alltid haft intresse av att jobba mycket med mobbingproblematiken".*

Två av studenterna anser att det ställs för höga krav på skolan och den tredje tycker att det inte gör det. På frågan om lagstiftarna har kännedom om skolans värld svarar de så här "*Ja det hoppas jag, fast våran utbildningsminister är ju militär" En annan säger" - Nej inte en*

chans att de har med de nya kraven. I Finland sitter bara lärarfolk i politiska utskott och bestämmer om utbildningen vilket är bra”.

5. Analys

5.1 Mobbning

Trots att lärarna själva uppger att de arbetar på en lugn skola upplever de att en del fall de hanterar tar mycket tid. Kuratorn tycker att mobbingen minskar genom att de bedriver ett strukturerat arbete, men hon uppger också att antalet mobbingfall ligger på en konstant nivå. Denna syn delas av de andra intervjuade och samtliga påpekar att mobbing på internet och via sms har ökat. Studenterna vill ha mera kunskaper i ämnet i form av åldersadekvat utbildning samt hur man mer konkret hanterar mobbing. De känner en oro inför sin kommande yrkesroll. Även läraren på högskolan håller med om studenterna känner en oro för att agera rätt när de kommer ut i yrkeslivet. Alla grupper känner också att medierna belyser problematiken på ett negativt sätt för att skapa saftiga rubriker och sensationer.

5.2 Mobbinghantering

Mobbinggruppen tycker att deras mobbningsarbete är prioriterat på den skola de arbetar på och de träffas oftare i gruppen nu än tidigare. Studenterna har varit ute på praktik och sett hur olika skolor hanterar mobbing. De tycker att mobbingen hanteras väldigt olika, en del skolor har en bra plan och andra väljer att blunda för problemet. Genomgående för alla intervjuade är att de tycker det är svårt att upptäcka mobbing på skolorna.

Samtliga intervjuade tycker också att det är en självklarhet att ta tag i mobbing om det uppstår, dock beskriver de på olika sätt att det kan vara svårt att få tiden att räcka till. Lärarna berättar att när det händer något stort så tar det väldigt mycket tid i anspråk. Kuratorn har ingen avsatt tid för att ägna sig åt mobbningsarbetet trots att hon är mobbningsansvarig på skolan. Hon får helt enkelt strukturera om sina arbetsuppgifter för att kunna hantera mobbingfall om de uppstår. En av studenterna säger att den största svårigheten i mobbningsarbetet är tiden, eftersom lärarna har mycket annat administrativt arbete. Läraren på högskolan tror till och med att lärarnas arbetsbördor kan ha betydelse för om man som lärare orkar ta tag i problematiken eller inte.

Något som de intervjuade tror skulle hjälpa mobbningsarbetet framåt är att få med sig hela arbetslaget och att all skolanspersonal arbetar åt samma håll. Studenterna tycker att man jobbar mer tillsammans i dagens skola och det är en resurs när mobbing ska hanteras vilket också stöds av Olwéusprogrammet som anser det viktigt att involvera både skolpersonal och rektor i arbetet kring mobbing (2009 a). Lärarna påpekar också att det är viktigt att hjälpa varandra. Studenterna har sett stora skillnader i hur skolorna har hanterat mobbing och anser att mycket mera kunde göras. De skulle önska bättre utbildning, fler vuxna och mindre klasser. Lärarna och kuratorn på skolan som intervjuats arbetar förebyggande med olika tekniker så som värdegrundsövningar och tjej och killgrupper. Även lärarutbildningen förespråkar det förebyggande arbetet och studenterna har i olika omfattning fått lära sig metoder som forumspel och samarbetsövningar.

5.3 Skolans val av Antimobbingsprogram

På skolan där de intervjuade lärarna och kuratorn jobbar, arbetar man efter Farstametoden. Av de sju personer som ingår i mobbingteamet har fem personer gått utbildning enligt modellen vilket måste räknas som ett bra resultat eftersom Farstamodellens grundare bara rekommenderar att två lärare från samma skola går kursen (Ljungström, 2002) Lärarna berättar att de har ett särskilt batteri av frågor som de använder sig av och att de hanterar mobbningsproblematiken i SESAM gruppen, de tar inte in hjälp utifrån. Kuratorn tycker att Farstametoden fungerar och är bra. Hon är medveten om kritiken som har riktats mot modellen och på grund av detta har skolan förändrat sitt arbetssätt. Nu kontaktar skolan föräldrarna till de mobbande barnen i ett tidigare skede. Men först efter det att skolan fått en möjlighet att själva hantera problematiken utan inblandning från föräldrarna som anses störa arbetet med tjafs och bråk. Hon har alltså samma synsätt som Farstametodens förespråkare. Enligt Ljungström kan informationen till föräldrarna påverka förändringsprocessen i negativ riktning. På grund utav kritiken som metoden fått utstå har Ljungström öppnat upp för möjligheten att informera mobbarnas föräldrar i ett tidigare skede, något som mobbingteamet har tagit fasta på (2009 a). Olwéusprogrammet delar inte mobbingteamet och Ljungströms syn på att föräldrarna skulle påverka mobbningsarbetet i negativ riktning. Olwéusprogrammet engagerar föräldrarna i mobbningsarbetet redan innan det förekommit någon särskild händelse genom att de får delta i möten som rör mobbing. När ett mobbningsfall upptäcks genomförs också samtal med både mobbarens och den utsattes föräldrar. Lärarna kontaktar en familj i taget och sedan anordnas ett gemensamt möte (2009 a).

Farstametoden exkluderar mobbarnas föräldrar men arbetar aktivt med den mobbades, medan Olwéusprogrammet väljer att arbeta med samtliga föräldrar och ser dem som en viktig resurs i stävandet av mobbning. Det är tänkbart att föräldrar som tas med i ett tidigt skede och görs delaktiga kommer att vara lättare att samarbeta med än föräldrar som exkluderas på grund av deras barns beteende eller mobbingteamets förutfattade meningar, om att föräldrarna bara ställer till med tjafs och bråk. Det verkar som att man ser mobbarens föräldrar som en förlängning av mobbaren och alltså inte någon man kan få hjälp av. De flesta barn kan mobbas men det innebär inte att deras föräldrar nödvändigtvis måste brista i sin föräldrakompetens.

Det gäller för skolans personal att kunna arbeta professionellt utan att skuldbelägga någon och fokusera på möjligheter och lösningar. I mobbingteamets och Ljungströms ögon ses mobbarens föräldrar som en faktor som stör arbetet inte som en resurs. Föräldern ges inte möjlighet att få adekvat information eller vara en resurs.

5.4 Utbildning/ekonomi för de yrkesaktiva

Studenterna tycker att det är viktigt med ökad kunskap om mobbning till alla för att kunna hantera problematiken, de ser också en vinst med att utbilda de redan yrkesaktiva lärarna. På mobbingsteamets skola har flertalet i mobbingsteamet gått Farstamodellens utbildning. De har också fått gå på en föreläsning som handlade om mobbning. Övrig skolpersonal har inte deltagit i utbildningen om mobbning. Om endast personal i ett mobbingteam utbildas finns en risk för att kompetensen utarmas om någon slutar, är barnledig och så vidare. Inte ens kuratorn som leder gruppen har öronmärkta pengar för fortbildning. Det finns inte några extrapengar för mobbingarbete undanlagda på kommunnivå att söka bidrag ifrån om problem uppstår, utan pengarna från den egna skolbudgeten ska räcka. Mobbingsteamets skola har valt ett mobbningsprogram som enligt Ljungström varken kräver stora resurser vad det gäller tid eller personal. Tillskillnad från Olwéusprogrammet som kräver mycket engagemang, tid och kostnader (2009 a). Är valet av program beroende på kommunens/skolans ekonomi eller på grund av programmets innehåll?

5.5 Lärarutbildningen

Flera av lärarna som ingår i mobbingteamet är kritiska till att de fick så dåliga kunskaper i ämnet från sin utbildning. De önskar att inriktningen ska förändras och att mer tid ska läggas på vardagliga problem som man möter i skolan och mindre på teorier och saker som de

upplever inte har någon förankring i verkligheten. Läraren på högskolan menar dock att dagens lärarutbildning är bättre än när hon gick sin utbildning, men att det fortfarande finns mycket kvar att göra.

Studenterna vill ha en bättre utbildning gällande mobbing och att denna ska vara åldersadekvat. I kursen *Inkluderande och hälsofrämjande pedagogik i samspel* som studenterna läst är mycket av litteraturen gemensam för studenterna, men den är också indelad efter ålder. Trots detta verkar studenterna inte tycka att kursen är tillräckligt indelad eftersom de ändå efterlyser mer åldersinriktad kunskap. De har också en önskan att redan utbildade lärare ska utbildas i ämnet vilket tydligen stöds av regeringen eftersom de gett skolverket i uppdrag att genomföra en utbildningssatsning i ämnet. Studenten som går fritidsinriktningen har fått lära sig några olika förebyggande metoder. Hon är också den som känner att utbildningen har tagit upp dessa frågor på ett bra sätt. Läraren på högskolan anser att förskolelärare är mer känsliga för mobbningsproblematiken. Kanske kan det bero på att lärarutbildningens fritidsinriktning och förskolläraernas utbildningar tar upp mobbningsproblematiken i högre utsträckning.

Studenterna upplever också att deras utbildning styrs av trender, ett år är det genus, nästa mobbing. En student önskar en termin längre utbildning där man arbetar med de sociala frågorna. Studenterna upplever att de hade önskat mer utbildning och konkreta metoder att arbeta efter. Lärarutbildningens kurs *Inkluderande och hälsofrämjande pedagogik* omfattar 18 högskolepoäng varav 6 av dessa består av praktik. Utbildningen som de blivande lärarna får idag är betydligt bättre än vad de redan yrkesverksamma lärarna fått. Men är 18 poäng av 210-330 poäng tillräckligt? Kurslitteraturen behandlar många olika problemområden som stress, dyskalkyli med mera, fokuseringen på mobbning kunde kanske utökas eller behandlas i en fristående kurs (www 7,8).

Den gemensamma litteraturlistan består av 14 böcker utöver detta har listan delats in i inriktningarna yngre barn eller äldre barn och ungdomar. Båda inriktningarna omfattas av två böcker vardera. Av de sammanlagt 18 böckerna kan endast 4 av dessa genom titelord som utanförskap, ensamhet och en skola för alla direkt kopplas till mobbning. Den andra litteraturen tar upp ämnen som utsatta barn, dyskalkyli, stress, organisationsnivå, hälsoarbete, ungdomars vardag med mera (www 7,8).

5.6 Lagstiftning

Mobbingteamets medlemmar uppger att de inte har kunskap om lagstiftningen kring mobbning, de uppger att de känner till litegrann om elevers rätt till skadestånd. Om lärarna inte har kunskap om lagstiftningen faller lagstiftningen redan i skollagens portalparagraf där det står att: *Den som verkar inom skolan måste aktivt motverka alla typer av kränkande behandling som t.ex. mobbning.* (1999:886, 2§). Skolans mobbningsarbete enligt Farstametoden gör ändå att mobbningsteamet följer de aktuella lagkraven på grund av modellens utformning. Eftersom de tar tag i mobbning så snart det upptäcks och de har planer för kränkande behandling och likabehandling. Men det framkommer inte om övrig skolpersonal följer den aktuella lagstiftningen. Med ökad kunskap kunde kanske mobbningsarbetet finslipas och bli ännu bättre. Läraren på högskolan uppger att hon har kunskap om de aktuella lagarna men att lärarprogrammet brister i sin utbildning om lagstiftningen. Trots detta uppger studenterna att de ändå kommit in på lagstiftningen genom olika skoluppgifter.

Den relativt nya lagstiftningen som ger elever möjlighet att få skadestånd gör att skolorna skärper arbetet med mobbing uppger de tillfrågade. I skollagens 14 a kapitel, 12 § står att: *Om huvudmannen eller annan personal åsidosätter sina skyldigheter med det målinriktade, förebyggandearbetet eller den årliga planen ska huvudmannen betala skadestånd till barnet.* Detta medför att huvudmännen för skolorna kan se en vinst i att engagera personalen i arbetet kring mobbningsproblematiken. Risken att tvingas betala skadestånd har till och med fått skolorna att dokumentera sitt mobbingarbete, vilket är positivt och en självklarhet inom många andra yrkeskategorier som arbetar med människor.

5.7 Likabehandlingsplan och plan mot kränkandebehandling

Skolan i intervjuerna säger sig arbeta med sin likabehandlingsplan och de gör kontinuerliga utvärderingar precis som lagen föreskriver (Skollagen kap. 14 a, 8§). Skolans elever är också delaktiga när likabehandlingsplanen upprättas vilket följer förordningen (2006:1083). I förordningen nämns också att eleverna skall vara med när planen följs upp och ses över, tyvärr framkommer inte i intervjuerna om detta sker.

Studenterna får utbildning kring likabehandlingsplaner men studenterna uppger att de önskar att utbildningen var mer ingående. Flera av studenterna vill även att skolorna ska kunna straffas med böter om de inte skriver och utvärderar likabehandlingsplanerna. Detta skulle

kanske vara en framkomlig väg eftersom skolorna enligt de flesta intervju personerna skärpt sitt arbete när lagen gav elever möjligheten att få skadestånd. Enligt läraren på högskolan genomfördes 2006 en undersökning om skolornas arbete med likabehandlingsplaner. Enligt henne blev endast några få skolor godkända. Enligt skolverkets studie som nämns i uppsatsens bakgrunddel ”Skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling” verkar tyvärr inte skolornas arbete med likabehandlingsplanerna eller planer mot kränkandebehandling blivit märkbart förändrat. Då den studien visar att 45 av 50 skolor saknade en årlig plan mot kränkandebehandling (www 3).

Läraren på högskolan tar upp en intressant aspekt, att likabehandlingsplanerna borde bestå av en del som är gemensam för alla skolor och en del som skolan själv skriver. Det borde underlätta arbetet med att skapa planen och mycket i planerna borde vara allmängiltiga saker som skulle passa på alla skolor. Detta kunde underlätta för lärare som byter skola, vikarier och annan skolpersonal. Det skulle också innebära att lärarstudenternas utbildning i likabehandlingsplaner kunde utvidgas och förbättras i enlighet med studenternas önskan.

Läraren på högskolan ser också en risk med likabehandlingsplanernas införande, eftersom det inneburit att många mobbingteam plockats bort. Enligt läraren på högskolan sparar skolorna in på mobbingteam när likabehandlingsplanerna införs. Hennes åsikter stöds inte av Kuratorn som menar att de båda skolorna som hon arbetar på fortfarande har kvar sina mobbingsteam.

5.8 Annan skolpersonal

Enligt skollagen måste: *Den som verkar inom skolan aktivt motverka alla typer av kränkande behandling som t.ex. mobbning.* (1999:886, 2§). Till de som verkar inom skolan räknas mattanter, vaktmästare, lärare, rektor, städpersonal med fler. Mobbing teamet menar att all skolpersonal är involverade i arbetet kring mobbning de menar vidare att all personal är medvetna om likabehandlingsplanens innehåll, eftersom rektorn har som krav att alla skall läsa den. Samtidigt som mobbningsteamet själva inte har kunskap om aktuell lagstiftning trots att de ingår i skolans mobbningsteam med särskilt ansvar för mobbningsarbetet. Studenterna och deras lärare upplever inte att övrig skolpersonal är inblandade i mobbningsarbetet. Deras tidigare arbetslivserfarenheter och praktikupplevelser stöder inte mobbningsteamets syn på den övriga personalens delaktighet.

Mobbningsteamet som arbetar aktivt med mobbing känner inte till skolverkets utbildningssatsning eller högskolans kurs *Mobbning, kränkande behandling och*

diskriminering skolpraktik och forskningsperspektiv. Läraren på högskolan känner till den men tror inte att någon annan skolpersonal än lärare gått kursen, hon tror att det kan vara svårt att motivera dem att studera. Skolverkets utbildningsattsning och information om utbildningen verkar då inte ha nått ut till de arbetsplatser och yrkeskategorier som den riktar in sig mot. Om inte ens mobbningsteamet på en skola har kännedom om utbildningen hur skall då annan personal kunna tänkas ha det? I informationen om kursen står att rektorn på varje skola avgör vilka personal som kan fylla funktion i skolans arbete mot mobbning och därför bör delta. Risken finns att de som väljs ut av rektorn kommer att vara lärare, kuratorer eller liknande vilket kan leda till att viktiga resurser går till spillo när man inte använder sig utav den kompetens som finns i de övriga yrkesgrupperna. Läraren på högskolan anser att övrig skolpersonal har en viktig roll i skolan eftersom de rör sig mer i byggnaden än vad lärarna gör. Hon tror att det hade varit en vinst att få med samtliga skolpersonal i arbetet kring mobbning.

6. Diskussion

6.1 Frågeställningarna

Syftet med den här uppsatsen var att se mobbning utifrån skolpersonalens perspektiv och se hur de hanterade mobbning och vilken utbildning de får och har med sig från lärarutbildningen.

Vilka krav ställs det på lärare/skolpersonal att kunna hantera mobbing utifrån de nya lagkraven?

Lagstiftningen gällande kränkandebehandling har som mål att all skolpersonal aktivt ska motverka all kränkande behandling något som mobbningsteamet menar att alla vet om på deras skola och dessutom gör. Trots detta svarar mobbningsteamet att de själva inte har kunskap om den aktuella lagstiftningen. Mobbningsteamets skola har dock kunskap om likabehandlingsplanerna och vilka krav som ställs på skolan gällande den och arbetar efter de riktlinjer som anges i lagen. Teamet uppger också att de har kunskap om skollagens 14 a kapitel, 12§ där det står om elevs rätt till skadestånd. Kraven som ställs på skolorna har genom ny lagstiftning ökat, trots detta upplever jag att det finns en kunskap om lagen men samtidigt en osäkerhet. De olika styrdokumenterna likabehandlingsplaner och planen mot kränkande behandling fanns på mobbningsteamets skola och de verka följa den aktuella

lagstiftningen vilket är bra. Tyvärr visar studenternas praktikerfarenheter och skolinspektionens undersökning att många skolor brister.

Lärare och skolpersonal har alltså enligt lagstiftningen höga krav på sig att hantera mobbning/kränkandebehandling men deras kunskap om lagstiftningen är undermålig. I det Socialpedagogiska programmet läser vi totalt 30 poäng juridik för att vi skall ha kunskaper om socialrätt och civilrätt vilket vi kommer i kontakt med senare i yrkeslivet. På lärarutbildningen går man igenom den lagstiftning som är aktuell för lärarna, men tydligen inte tillräckligt eftersom till och med den ansvarige läraren på högskolan anser att deras utbildning är otillräcklig. Lärarna vet således inte vilka lagstadgade skyldigheter de har att leva upp till och därmed konstaterar jag att det inte är så konstigt om vissa av skolorna brister.

Vilken utbildning ger lärarprogrammet sina studenter angående mobbning, upplever studenterna utbildningen som tillräcklig?

Nej, lärarstudenterna efterlyser mer kunskap om mobbning och känner sig osäkra inför hanterandet av mobbning i sin kommande yrkesroll. Lärarna på skolan berättar att de inte gick in på mobbning alls under deras utbildning. Jag kan alltså konstatera att lärarutbildningen har blivit betydligt bättre än tidigare men tyvärr inte tillräckligt bra. Högskolans kurs i mobbning riktar sig till blivande lärare som senare kommer att hantera helt olika åldersgrupper allt från 6 år upp till gymnasiet. Lärarutbildningen borde precis som deras studenter efterfrågar göra utbildningen mer åldersadekvat för att ge de blivande lärarna redskap för mobbningshantering som är lämpligt för olika åldersgrupper. Det framkommer också att förskolelärare och lärare med fritidsinriktning får mer utbildning om hur de skall hantera mobbning vilket är sorgligt då intervjuerna också visar på att mobbningen blir svårare att hantera och svårare att upptäcka när barnen blir äldre. 18 poäng av 210-330 poäng som en lärarutbildning omfattar känns för lite. Dessutom handlar inte kursen enbart om mobbning utan tar upp många andra problemområden. Lärarutbildningen borde fokusera mer av utbildningen på mobbning, metoder, och lagstiftning.

6.2 Generalisering och vidare forskning

På grund av studiens ringa omfattning kan man inte se resultaten som generella. Intervjupersonerna kommer från samma kommun och omfattar bara en skola och ett mobbningsteam. Den aktuella skolan är också placerad i ett lugnt medelklass område. Studien kan därför inte förutsättas ge en generell sanning om hur det ser ut på andra platser i Sverige,

men jag tycker ändå att den kan ge en fingervisning om vilka nya inriktningar forskning och utredningar om mobbning borde ta. Jag tror att det skulle vara viktigt att forska vidare på om lärarutbildningen fokuserar tillräckligt på mobbning. Med nya och ökade lagkrav borde ju utbildningen kring ämnet öka. Jag hade också gärna sett forskning om hur skolans ekonomi påverkar mobbningsarbetet eftersom jag tror att detta kan spela en stor roll för vilken tid och kvalité som skolans mobbningsarbete ges och får.

6.3 Egna reflektioner

När jag påbörjade arbetet med den här uppsatsen hade jag en vag bild av hur lagstiftningen och skolans skyldigheter att hantera mobbning såg ut. Men jag hade egentligen inte funderat närmare över lärarnas roll i mobbningsarbetet. Mina tidigare kunskaper grundade sig mycket på den media bild som dagstidningar och tv förmedlar. Jag är glad att jag under uppsats arbetet, fått ny kunskap och ett bredare perspektiv på mobbningsproblematiken. Under arbetets gång och i och med den nya kunskap som jag förvärvat har egna frågor och synpunkter väckts, vilket jag här kommer att gå in närmare på.

Senast idag (2010-06-14) hörde jag på TV 4:as morgonnyheter att antalet anmälningar som inkommit om mobbning har ökat med 70 % under årets första kvartal. Mobbning är ett problem som behandlas flitigt i media just nu. Jag är positiv till medias belysning av mobbning, men det känns inte helt rättvist att som media oftast belyser, bara se till skolornas brister. Den goda viljan finns där och samtliga intervjuade vill ta tag i mobbning när det uppstår men de säger också att de vill ha och behöver mer kunskap inom ämnet. Samhället kräver att lärarna skall vara ”experter” på att hantera mobbning, ett krav som är omöjligt för lärarna att leva upp till när lärarutbildningen har stora brister och fortbildning inom ämnet inte är prioriterat på grund av ekonomiska skäl. Det finns inte pengar för fortbildning och det finns inte möjlighet att ansöka om ekonomiska medel för att höja skolpersonalens kompetens i mobbningsfrågor. Skolans enskilda budget skall täcka kostnader för mobbningsarbetet. Jag ser en risk med detta, det är att skolor i olika socialt utsatta områden som t.ex. har problem med skadegörelse eller extra behov av stödundervisning mm. kan få svårt att täcka kostnader för mobbningsarbetet när budgeten kanske redan är ansträngd. Risken är att dessa skolor får ett sämre mobbningsarbete, vilket i sin tur leder till en otryggare miljö för dess elever.

Skolverkets fortbildningsinsats har en god intention då kursen *Mobbning, kränkandebehandling och diskriminering, skolpraktik och forskningsperspektiv* ingående går i på mobbningsproblematiken. Tyvärr verkar den inte ha fått något genomslag i den intervjuade

kommunen eftersom ingen i mobbningsteamet kände till att den existerade. Vilket är synd då jag tror att det är precis sådan kunskap som efterfrågas av de intervjuade och som skulle vara ett stöd för skolpersonalen i sitt arbete mot mobbning. Kursen riktar sig också till olika typer av skolpersonal vilket är bra eftersom jag tror att det hade funnits en vinst med att involvera och göra all skolpersonal delaktiga i arbetet kring mobbning. Många skolansanställda t.ex. vaktmästare och lokalvårdare vistas mer än lärarna i korridorerna och gemensamhetsutrymmena där mobbningen i huvudsak sker. Jag tror som Olwéus att det är de vuxna runt barnen som skapar en trygg skola utan mobbning vilket i sin tur leder till en trygg skolmiljö där alla elevers kunskaper kan växa och frodas.

Studenternas upplevelser av sin praktik visar på stora skillnader i olika skolors sätt att hantera mobbning. Vissa gör ett bra och gediget arbete medan andra väljer att se åt ett annat håll. Mobbningsteamets skola prioriterade mobbning genom sitt arbete med Farstametoden och det förebyggande arbetssätten. Farstametoden beskrivs som bra och fungerande av skolan som använder den. Jag personligen föredrar nog Olwéusprogrammet i stället eftersom det mer ser till helheten. Olwéusprogrammet arbetar förebyggande och inkluderar alla vuxna och barn vilket täcker ett betydligt större område än vad Farstametoden gör. Farstametoden är dock ett billigt alternativ tillskillnad från Olwéusprogrammet, vilket kanske leder till att skolor och kommuner väljer just den metoden. Jag undrar om det verkligen är programmets innehåll eller budgeten som styr valet av mobbningsprogram? De lärarstuderandes utbildning går inte närmare in på olika mobbningsförebyggande metoder eftersom högskolan vill ge studenterna en så mångfasetterad bild som möjligt. Jag ser en vinst med fortbildning i de olika programmen och metoderna som finns. Eftersom det är svårt att bilda sig en uppfattning om fördelar eller nackdelar med olika mobbningsprogram utan att känna till dess innehåll. Jag tror att kunskap om de olika programmen hade kunnat hjälpa till att kvalitetssäkra mobbningsarbetet.

Farsta metodens grundare Karl Ljungström tycker att föräldrar ska informeras direkt när något allvarligt händer på skolan men att just mobbning är ett undantag(2002, sid 55). Kuratorns syn på saken är likvärdig, hon menar att det blir tjafs och bråk när föräldrarna involveras och att föräldrarna dessutom kan bråka sinsemellan. Jag förstår hennes ståndpunkt eftersom arbetet med föräldrarna knappast är friktionsfritt vilket inte är så underligt då mobbning väcker starka känslor hos de flesta och inte minst hos föräldrarna. Trots detta tror jag att föräldrarna och även andra viktiga vuxna runt barnen spelar en viktig roll i själva problemlösningen. Inom till exempel socialtjänsten använder man sig mycket av nätverksmöten där inte bara

föräldrarna deltar utan också andra betydelsefulla vuxna som finns runt barnet, vilket till exempel kan vara en fotbollstränare, granne eller en mor- far förälder. Mobbning sker inte bara i klassrummet utan utspelar sig på många olika arenor i samhället och därför borde också människor från dessa områden göras delaktiga i arbetet kring mobbning. Nätverksmöten kräver inte heller några stora ekonomiska medel då de borde gå att genomföra relativt billigt.

I socialt utsatta bostadsområden, där människor redan är marginaliserade finns risken att föräldrar till mobbare, kränks ytterligare genom att skolan väljer att inte involvera dem i arbetet när mobbning uppstår. Det som kränker människor mest är när de egna barnen kritiserats, därför gäller det att ha kunniga människor som har förmågan att avlasta från skam och skuld och ge föräldrarna en möjlighet att få vara en resurs och inte ett problem i mobbningsarbetet. I mångkulturella områden finns också risken att barnen tar med sig sina föräldrars konflikter från hemlandet till skolgården. Något som också kan återspeglas bland barnen, i dessa fall är det också viktigt att föräldrarna involveras i arbetet för att lösa konflikten. Eftersom konflikten egentligen är de vuxnas och inte barnen. En paradox som är omöjlig att prata om utan att bli stämplad som rasist är att svenska barn kan bli en minoritet i sitt eget land. Det kan bli en slags omvänd rasism, där de svenska barnen kan få klä skott för det Svenska samhällets misslyckande med en framgångsrik integrationspolitik. Mobbing och rasism ska aldrig accepteras inte ens när det drabbar barn av majoritetsbefolkningen, som blir minoritet på vissa skolor och klasser. Vi måste våga se att förtryck och utfrysning kan ske i olika riktningar och vi måste våga agera oavsett vem som drabbas. Det här är vad som hände den lilla flickan med det röda håret som inspirerade mig av att göra detta arbete. Hade skolan marginaliserat problemet om ett färjat barn kallades ”svartskalle”, eller gör det lika ont för en rödhårig flicka att bli retad för sitt utseende och hårfärg? Vår syn styrs av medier och politik, vad är korrekt att tycka idag och vad är korrekt att tycka i morgon? Jag skulle önska att ingen form av förtryck ska anses värre än ett annat.

Mobbning tar upp mycket av lärarnas tid, tid som lärarna beskriver att de inte har. Kuratorn som är mobbningsansvarig har inte heller någon avsatt tid för fortbildning inom ämnet och hon har egentligen inte heller tid att hantera mobbningen. Tiden som kuratorn lägger på mobbningshantering skall tas från någon av hennes övriga arbetsuppgifter, vilket innebär att hon får prioritera om sin agenda. Jag upplever att mobbning är ett mycket känsligt ämne för intervjupersonerna och att mobbning på olika sätt skapar stress hos dem. Det finns en oro för att inte upptäcka mobbning samtidigt som det finns en rädsla att handla eller säga fel. Medias bild tror jag förstärker osäkerheten och rädslan för att fela, i värsta fall kan rädslan göra att

man undviker att göra något alls för att undvika att göra fel. Hos samtliga intervjupersoner övervinns osäkerheten och rädslan av den goda viljan, viljan att göra rätt och att ta tag i mobbningsproblemen oavsett om det är svårt eller innebär en ökad arbetsbörda.

Min förhoppning är att media nästa gång de tar upp mobbningsproblematiken ska belysa statens ansvar i det fallerande mobbningsarbetet. Staten lägger ansvaret för lösningen av mobbning på skolornas redan tyngda axlar. De inför nya och hårdare lagar om mobbning, där skolan anses ansvarig om mobbningsarbetet brister. Men staten ser inte till att lärarutbildningen omformas och utbildar mer inom mobbingområdet, de ger heller inte några ekonomiska resurser för fortbildning av de redan yrkesverksamma lärarna. Trots detta är det ändå skolan som får bära hundhuvudet i media varje gång drevet går. Skolan får ett ”nytt” ansvar av staten men skolan får inte de hjälpmedel som behövs för att hantera det nya ansvaret. Nästa gång jag hör eller läser i media om skolans misslyckade mobbningsarbete skulle jag önska att de också belyser statens ansvar att ge skolan de resurser som behövs för att bedriva ett bra mobbningsarbete. Den goda viljan finns men var är resurserna, jag tycker inte att det är rätt att lägga ett så stort ansvar på en utbildad personal som varken har kunskap eller ekonomiska resurser att bedriva ett framgångsrikt arbete. För den rödhåriga flickans skull önskar jag att alla tar sitt ansvar, även beslutsfattare och media.

7. Referenser

7.1 Litteratur

Grennes, Tor (2005) *Hur kan du veta om något är sant?* Malmö: Liber AB

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lindell, Björn (2007) *Slåss för det goda: handbok: uppfostran, ledarskap, konflikter, mobbning, mångkultur, gemensamma värden*. Uppsala: Uppsala fortbildning .

Lindgren, Joakim, (2004) *Perspektiv på skolans värdegrund: Värdegrundscentrums intervjuserie "Möte med forskare"*. Umeå: Värdegrundscentrum, Umeå univ.

Ljungström, Karl (2002) *Mobbning i skolan, ett kompendium om mobbing samt om mobbingbehandling enligt Farstametoden*. Stockholm: Ordkällan/Pedativ.

Skolverket (2002) *Skolan - en arena för mobbning: en forskningsöversikt och diskussion kring mobbning i skolan*. Stockholm: Liber distribution.

Skolverket (2009 a). *På tal om mobbning och det som görs: kunskapsöversikt*. Stockholm Davidsons Tryckeri.

Skolverket (2009 b) *Allmänna råd och kommentarer För att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling*. Stockholm: Davidssons tryckeri AB

Sveriges lagar (2010) ”Thomsons röda”

7.2 Webbplatser

- 1) Högskolan Väst, lärarutbildningen 2010-06-08
http://www.hv.se/extra/pod/?action=pod_show&id=1981&module_instance=2
- 2) Högskolan Väst, lärarutbildningen 2010-06-08
http://kubik.hv.se/print_courseplan.php?courseid=3929&course_rev_id=6703&lang=sv
- 3) Skolinspektionen (2009), *Skolors arbete med plan mot kränkande behandling - Vilka brister skulle Skolinspektionen hitta i din skola?* 2010-04-15
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Press/Publikationer/skolors-arbete-med-likabehandlingsplanen.pdf?epslanguage=sv>
- 4) Skolinspektionen 2010-05-16
<http://www.skolinspektionen.se/sv/Pressrum/Pressmeddelanden/BEO-och-BO-Dialog-om-krankningar-i-skolan-betonade-elevernas-delaktighet/>
- 5) Skolinspektionen (2010). *Skolors arbete vid trakasserier och kränkandebehandling.* 2010-05-10
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/Trakasserier/slutrapport-trakasserier-och-krankningar.pdf?epslanguage=sv>
- 6) Skolverket, *Olikas lika värde*, 2010-05-12
<http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/25/51/e000131.dpt.pdf>
- 7) Skolverket, information om utbildningssatsningen 2010-06-08
<http://www.skolverket.se/sb/d/2473/a/13587>
- 8) Skolverket, information om utbildningssatsningen 2010-06-08
http://kubik.hv.se/print_courseplan.php?courseid=3929&course_rev_id=6703&lang=sv
- 9) Statens Folkhälsoinstitut, *Mobbning bland skolbarn.* 2010-05-04
<http://www.fhi.se/PageFiles/3208/mobbning.pdf>
- 10) Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk–samhällsvetenskaplig forskning*, 2010-04-28
http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Bilaga 1)

Hej!

Jag heter Jenny Lööf och studerar på Högskolan Väst till socialpedagog. Jag har just nu påbörjat arbetet med min C-uppsats. Jag vill undersöka vilka krav det ställs på skola/lärare att kunna hantera mobbing utifrån de nya lagkraven. I min studie kommer jag att intervjua både färdig utbildade lärare med arbetslivs erfarenhet samt lärarstudenter vid Högskolan Väst. Jag har valt att skriva om det här ämnesområdet eftersom mobbing är ett stort problem både i skolor och i resten av samhället. Ofta väljer man att skylla mycket av problematiken på skolan och dess personal, jag vill se problematiken med en annan vinkling. Nämligen utifrån skolpersonalens sida och titta närmare på vilka möjligheter de har att arbeta med mobbing. Ny lagstiftning garanterar ju inte mer fortbildning eller resurser till skolpersonalen. Räcker skolans resurser till och finns det plats för lärare att hantera mobbing när kraven på läromål är höga? Är lärarutbildningen tillräklig för att man skall kunna hantera mobbing?

Min förhoppning är att kunna genomföra intervjuer med tre-fyra lärarstudenter. Jag skulle bli väldigt tacksam om ni skulle vara villiga att ställa upp och ge mig er syn på hur lärarutbildningen har hjälpt er i ert framtida arbete kring mobbing. Självklart kommer inte skolans namn att nämnas i studien och samtliga som deltar i intervjuerna kommer också att vara anonyma. En intervju beräknas ta ca 30-60 minuter och intervjuerna bör genomföras någon gång under veckorna 16, 17, 18 men gärna så snart som möjligt.

Med vänlig hälsning

Jenny Lööf

Kontakt:

Telefon: [REDACTED]

Mobil: [REDACTED]

E-mail: [REDACTED]

Handledare på Högskolan Väst:

Anders Persson, Universitetslektor i sociologi

Telefon arbetet:

E-mail: [REDACTED]

Bilaga 2)

Hej!

Jag heter Jenny Lööf och studerar på Högskolan Väst till socialpedagog. Jag har just nu påbörjat arbetet med min C-uppsats. Jag vill undersöka vilka krav det ställs på skola/lärare att kunna hantera mobbing utifrån de nya lagkraven. Är lärarutbildningen tillräklig för att man skall kunna hantera mobbing? Jag har valt att titta närmare på en skola och skulle vilja intervjua olika professioner så som rektor, lärare, och ev. den som är ansvarig för arbetet runt mobbingproblematik om sådan finns.

Jag har valt att skriva om det här ämnesområdet eftersom mobbing är ett stort problem både i skolor och i resten av samhället. Ofta väljer man att skylla mycket av problematiken på skolan och dess personal, jag vill se problematiken med en annan vinkling. Nämligen utifrån skolpersonalens sida och titta närmare på vilka möjligheter de har att arbeta med mobbing. Ny lagstiftning garanterar ju inte mer fortbildning eller resurser till skolpersonalen.

Jag har valt ut er skola och min förhoppning är att kunna genomföra intervjuer med fyra mellanstadielärare hos er. Jag skulle bli väldigt glad om just er skola skulle vara villiga att ställa upp. Självklart kommer inte skolans namn att nämnas i studien och samtliga som deltar i intervjuerna kommer också att vara anonyma. En intervju beräknas ta ca 30-60 minuter och intervjuerna bör genomföras någon gång under veckorna 16, 17, 18.

Med vänlig hälsning

Jenny Lööf

Kontakt:

Telefon: [REDACTED]

Mobil: [REDACTED]

E-mail: [REDACTED]

Handledare på Högskolan Väst:

Anders Persson, Universitetslektor i sociologi

E-mail: [REDACTED]

Bilaga 3)

Intervju guide, Studenter

Inlednings frågor:

1. Vad går du för utbildning?
2. Vilket år går du?
3. Vilken åldersgrupp kommer det att vara på dina elever?

Yrkesrollen:

1. Tycker du att skolan har tillräckliga resurser för att kunna hantera mobbing problem?
2. Om nej vad skulle du önska att det fanns för några resurser? Vad tycker du är de största svårigheterna för dig som lärare är när det handlar om mobbing?
3. Vad tror du hade fungerat i arbetet mot mobbing?
4. Med ökade krav på lärandemål, personliga omdömen mm. Tycker du att det finns plats kvar för att som lärare kunna arbeta med mobbingproblematik eller förebyggande mobbing arbete?
5. Känner du dig osäker/orolik inför mobbingproblematik i ditt kommande yrkesliv?
6. Tror du att det är självklart för dig att ta tag i mobbing om det uppstår?
7. Tror du att det är lätt att som lärare upptäcka mobbing?
8. Saknar du kunskap om hur man på bästa sätt hanterar och arbetar praktiskt kring mobbing?
9. Skulle du beskriva nivån av mobbing som konstant, ökande eller minskande?
10. Hur har dina handledare på praktikerna hanterat mobbing?
11. Vad tycker du om medias uppblåsning kring mobbing och skolans sätt att hantera detta, ger det en rättvis bild av verkligheten?

Läroarbetsutbildningen

1. Anser du att läroarbetsutbildningen borde ha betydligt mer fokus på mobbing?
2. Är läroarbetsutbildningen av tradition mer inriktad på lärande mål än tex. mobbing?
3. Om du kunde förändra läroarbetsutbildningen hur hade du gjort det?

Mobbinghantering:

1. Tror du att mobbing problematiken förändrats över tid?
2. Vilka skillnader kan du iså fall se?
3. Har du känt att mobbingproblematiken är prioriterad på de skolor som du gjort praktik på?
4. Vad tror du krävs för att skolan skall kunna motverka mobbing?
5. Behövs nya resurser, fler vuxna i skolan?

Likbehandlingsplan:

1. Har det funnits likabehandlingsplaner på dina praktikplatser?
2. Tror du att alla yrkeskategorier på skolan känner till denna?
3. Tror du att t.ex. er vaktmästare vet om att han har skyldighet att motverka mobbing?
4. Tycker du att du fått tillräcklig utbildning vad det gäller likabehandlingsplaner och dess utformande?
5. Har ni fått lära er någon särskild metod i utbildningen?
6. Förespråkar din utbildning att ni ska jobba förebyggande?

Lagstiftning:

1. Känner du till lagstiftningen kring mobbing?
2. Om ja, är det något du lärt dig i skolan eller av eget intresse?
3. Tycker du att lagstiftningen är tillräcklig?
4. Anser du att någonting saknas?
5. Ställs det för höga krav på skolan?
6. Tror du att de som skriver lagarna om mobbing har insikt i skolans värld och hur lärarrollen ser ut idag?
7. Elever som utsatts för mobbing har idag rätt att få skadestånd, tror du att detta har förändrat skolans sätt att hantera mobbing?

Bilaga 4)

Intervju guide, Mobbingsteamet

Inlednings frågor:

4. Vad har ni gått för utbildning?
5. När gick ni ut?
6. Vilken åldersgrupp har era elever?

Yrkesrollen:

12. Tycker ni att skolan har tillräckliga resurser för att kunna hantera mobbing problem?
13. Om nej vad skulle ni önska att det fanns för några resurser? (Mer tid möjlighet att ta in extern hjälp)
14. Vad tycker ni är de största svårigheterna för dig som lärare är när det handlar om mobbing?
15. Med ökade krav på lärandemål, personliga omdömen mm. Tycker ni att det finns plats kvar för att som lärare kunna arbeta med mobbingproblematik eller förebyggande mobbing arbete?
16. Är det självklart för er att ta tag i mobbing om det uppstår?
17. Tycker ni att det är lätt att som lärare upptäcka mobbing?
18. Saknar ni kunskap om hur man på bästa sätt hanterar och arbetar praktiskt kring mobbing?
19. Skulle ni beskriva nivån av mobbing som konstant, ökande eller minskande?
20. Vad tycker ni om medias uppblåsning kring mobbing och skolans sätt att hantera detta, ger det en rättvis bild av verkligheten?

Läroutbildningen

4. Anser ni att läroutbildningen borde ha mer fokus på mobbing?
5. Är läroutbildningen av tradition mer inriktad på lärande mål än tex. mobbing?
6. Om ni kunde förändra läroutbildningen hur hade du gjort det?
7. Har ni fått lära er någon särskild metod i utbildningen?
8. Förespråkar er utbildning att ni ska jobba förebyggande?

9. Tycker ni att ni har fått tillräcklig utbildning vad det gäller likabehandlingsplaner och dess utformande?

Mobbinghantering:

6. Tror ni att mobbing problematiken förändrats över tid?
7. Vilka skillnader kan ni se?
8. Har ni känt att mobbingproblematiken är prioriterad på er skola?
9. Vad tror ni krävs för att skolan skall kunna motverka mobbing?
10. Behövs nya resurser, fler vuxna i skolan?
11. Har ni fått någon vidareutbildning om mobbing sedan ni blev yrkesverksamma?

Likbehandlingsplan:

7. Finns det en likabehandlingsplan på er skola?
8. Tror ni att alla yrkeskategorier på skolan känner till denna?
9. Tror ni att tex er vaktmästare vet om att han har skyldighet att motverka mobbing?
10. Har ni eller någon kollega gått högskolekursen om mobbing på 10 hp som erbjuds all skolpersonal?
11. Känner ni till någon som inte är lärare utan tex. mattant som har gått kursen?

Lagstiftning:

8. Känner ni till lagstiftningen kring mobbing?
9. Om ja, är det något ni lärt er på lärarutbildningen, er arbetsplats eller av eget intresse?
10. Hur har lagar och arbetet kring mobbing förändrats sen ni gick er utbildning?
11. Tycker ni att lagstiftningen är tillräcklig?
12. Anser ni att någonting saknas?
13. Ställs det för höga krav på skolan?
14. Tror ni att de som skriver lagarna om mobbing har insikt i skolans värld och hur lärarrollen ser ut idag?
15. Elever som utsatts för mobbing har idag rätt att få skadestånd, tror ni att detta har förändrat skolans sätt att hantera mobbing?

Bilaga 5)

Intervju guide, läraren på högskolan

Inlednings frågor:

1. Vad har du gått för utbildning?
2. När gick du ut?
3. Har du alltid arbetat på högskolan, eller har du erfarenhet av arbetet på en vanlig skola?
4. Hur har lagar och arbetet kring mobbing förändrats sen du gick din utbildning?
5. Har du fått någon vidareutbildning om mobbing sen du blev yrkesverksam?

Lärarytbildningen:

1. Tycker du att de blivande lärarnas utbildning ger studenterna de kunskaper de behöver för att hantera mobbing?
2. Anser du att lärarytbildningen borde ha betydligt mer fokus på mobbing?
3. Är det många skolpersonal som t.ex. mattanter eller vaktmästare som får gå högskolekursen som erbjuds aktiva skolpersonal?
4. Tycker du att de blivande lärarna får tillräckliga resurser när de kommer ut, för att kunna hantera mobbing problem?
5. Om nej, vad skulle du önska att de fick för resurser?
6. Är lärarytbildningen av tradition mer inriktad på lärande mål än t.ex. mobbing?
7. Tror du att t.ex. vaktmästare, mattanter mfl. vet om att de har skyldighet att motverka mobbing?
8. Behövs nya resurser till skolan?
9. Hur har lärarytbildningen förändrats? Finns det historik över detta:
10. Utbildar du i kursen ”mobbing, kränkande behandling och diskriminering - skolpraktik och forsknings perspektiv?
11. Det står att alla på skolan är välkomna att gå den, vet du om många icke lärare har gått den?
12. Vad är målet med kursen?
13. Är den tillräcklig?

Likbehandlingsplan:

1. Utbildar ni eleverna kring likabehandlingsplaner?
2. Hur ser utbildningen kring detta ut?
3. Förespråkar lärarutbildningen någon särskild metod i arbetet kring mobbing?
4. Förespråkar ni förebyggande arbete?

Lagstiftning:

1. Känner du till lagstiftningen kring mobbing?
2. Tycker du att lagstiftningen är tillräcklig?
3. Anser du att någonting saknas?
4. Ställs det för höga krav på skolan?
5. Tror du att de som skriver lagarna om mobbing har insikt i skolans värld och hur lärarrollen ser ut idag?
6. Elever som utsatts för mobbing har idag rätt att få skadestånd, tror du att detta har förändrat skolans sätt att hantera mobbing?
7. Hur utbildas lärarstudenterna kring aktuell lagstiftning gällande mobbing?

Mobbing:

1. Ser du någon skillnad på hur arbetet kring mobbing förändrats?
2. Hur har mobbing problematiken förändrats? Skulle du beskriva nivån av mobbing som konstant, ökande eller minskande?
3. Vad tycker du om medias uppblåsning kring mobbing och skolans sätt att hantera detta, ger det en rättvis bild av verkligheten?

Yrkesrollen:

1. Med ökade krav på lärandemål, personliga omdömen mm. Tycker du att det finns plats kvar för att som lärare kunna arbeta med mobbingproblematik eller förebyggande mobbing arbete?
2. Tycker/tror du att det är lätt att som lärare upptäcka mobbing?
3. Upplever du att eleverna är oroliga för mobbingproblematiken.

Bilaga 6)

Intervju guide, Kurator (mobbingansvarig)

Mobbinghantering

1. Om mobbing uppstår, löser ni problemen själva eller tar ni in extern hjälp?
2. Hur upptäcks mobbing, föräldrar, barn, lärare?
3. Har det funnits fall som inte går att lösa?
4. Om ja hur har man hanterat situationen? Flyttat på den mobbade eller den som mobbar?
5. Använder ni någon särskild metod i arbetet kring mobbing?
6. Du är mobbing ansvarig, är det något du har valt själv pga. Intresse?
7. Får du extra tid avsatt för fortbildning?
8. Jag hörde att det förut fanns särskilda mobbingteam som inte längre finns kvar vad tycker du om det?
9. Vad tycker du om Farstamodellen?

Hur arbetar skolan

1. Är samtliga lärare på skolan involverade i arbetet kring mobbing?
2. Polisanmäls mobbing?
3. Har din skola någon utbildningsplan gällande mobbing?
4. Om ja, omfattar den alla anställda eller bara lärare?

Likabehandlingsplan

12. Är likabehandlingsplanen ett levande dokument som ni arbetar aktivt med?
13. Är likabehandlingsplanen utformad av din skola eller är den gemensam för hela kommunen?
14. Vem har tagit fram planen?
15. Är annan skolpersonal med och planen?
16. Arbetar ni efter någon särskild metod?
17. Arbetar ni förebyggande?
18. Utvärderas arbetet?

19. Er rektor talade om för mig att ni fått ett särskilt bidrag det här året för arbetet kring mobbning, tycker du att ni får tillräckligt med ekonomiskt stöd för att kunna utveckla och arbeta med mobbning?

Högskolan Väst

Institutionen för Individ och Samhälle

461 86 Trollhättan

Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99

www.hv.se